

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [תוספתא פ"ב ה"ד],
(ב) [מלכות פ"ג מ"ג],
(ג) [שם], (ד) שקלים פ"ה
[תוספתא פ"ג ה"ה],
(ה) [תוספתא פ"ב ה"ו],
(ו) יחזקאל א' ז, (ז) לקמן
עמוד ב, (ח) כתובות ק"ו,
(ט) מנחות דף צ"ג,
(י) שמואל א' כא ז ועיי'
לעיל כא ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל מה שראה
הקב"ה לכבודו נראה
שנאמר כל פעל ה'
למענהו י"ב וקשה למה
להס עטס זה ח"ל משום
מעלה עטן דהוה ליה
צ"ה ריקנות ואם חסר
אחת מכל סממניה חייב
כדליתא פ' ה' דף נ"ג:
(ב) רש"י ד"ה פרק
בשרי הכרעת קול:
(ג) ד"ה שהללו כו' כמין
חינה פרוצה או כמין
ספינה רוקדת^(ז) היו
יראים לדקס: (ד) ד"ה
בשמך יקראוך כלומר לא
ידאג וכו' על כרחם
בשמך יקראוך לנאול
ולישב במקומך:

ליקוטי רש"י

זכר צדיק לברכה.
המזכיר צדיק מברכו.
ושם רשעים ירקבו.
רקנן עולה בשמש שאין
אדם חפץ להזכיר שמו
והוא משתחא מאליו
[משלי י, ז]. כל הנקרא
בשמי וצביוני
בראיתו. כל הנדיקים
הנקראים בשמי וכל העשוי
לכבודי ירחמו אף עשיתי
מכמותי כלל הכריך לו
והכנתי הכל [שעיה מג, ז].
למענהו. הכל עשה בשביל
קלוטו כמו ענו לה'
במודה (מהלל קמו) ד"ה
להעיד עליו כלומר פעלו
מעיד עליו על גבורותיו
שמהם נהגדת מילים
[משלי טז, ד].

תוספות ישנים

עמוד נחשוף כו'. לא
מפני שעשה עברה
כשהלך למנרים כדאמרין
בספרי^(ז) לגור שם אז
אמר חזר אצל אהרן
חזר למורה ולכניס
הארץ: והלל^(ז) פתן
מתכפשת. ואלע"פ
שהיה הללם חס כיום
הלקוח^(ז) מ"מ מה
שאפשר צדי אדם לא היה
הקב"ה רוצה לתקן:
שנאמר כ"כ פעל ה'
למענהו. הכל לא מיימי
קרא לנכודי נראה שאין
כל כך גנאי אם היה מפלע
ואין זה אלא יתרה צלמא

לענין משום דכתיב כל פעל וגו': ד"ג בספרים ישנים ובכמה ספרים ומה ראתי והזכרת מעלה העשן^(ז) כנגדו.
פי' אותו עשן שמעלה עשן כנגדו ואינו מפלע לנאול ולכאן אלא מתמר ועולה כמקל ראיתי שלא היה שום אדם מכיר אלא הם אצל
עשן אחר ששמו מעלה עשן היו מכירין אנשי אלכסנדריא שאם חסר עקטורה חייב מיתה דלספרים שמונה נהם מעלה עשן כנגדי
אין הלשון מכוון דהוה ליה למימר ראיתי או מעלה עשן אצלי מיהו ים ספרים שכתוב בס' נמשכת שקלים (פיק ה) מעלה עשן עומד
לנגדי ובתוספתא (ד"ה פ"ב) כתוב ראיתי כנגדי מיהו איתם ספרים דגריס גירסא ראשונה ים לפרס דלפרשיט ויש תוספתא שנאמר
זה מעלה עשן לנגדי ולא כתוב זה לא עומד ולא ראיתי והומה שהגיהו עומד או ראיתי לתקן הלשון וכדפרשיט עיקר. ה"ר אלמק:

הגהות וצינונים

[ב] בע"י בריתים חדא תיבה וזה הוא כפי' ראשון של רש"י (גליון): [ג] בכמה ראשונים וכת'
יחזור, וע"י רש"י: [א] עיין הגדה זו בע"י ותמצא שם כמה שנויים (גליון): [ז] [פי' פעל ה'
ונתן חכמה לזה יותר מזה למענהו כדי שלא תהא המלאכה אלא במי שהוא חפץ ערוך בשם ר"ח בערך פעל] (גליון):
[ה] [בע"י ליתא] (גליון): [ו] [צ"ל שבכה ושחק וכ"א בע"י] (גליון): [ז] ראשונים וכת' צנועין, וכ"ה בתוספתא
ובירושלמי ובמדרשים (דק"ס): [ח] [צ"ל ואחריו (באה"מ, וכ"ה בכת"י): [ט] ברש"י שבע"י (ע"ש) ובכת"י נוסף דיו:
[י] כת"י לדבוק: [כ] רש"י שבע"י וכת"י זקוף: [ל] וכן הביאו ראשונים מהספרי, ולפינו ליתא. ובראשונים אחרים
מובאת דרשה זו מהירושלמי, והוא בסנהדרין ספ"י: [מ] [צ"ל תמרו] (גליון):

אמר להם הממונה

בסירוגין. אם לא שכז אחריו^(א) ראשי תיבות עד סוף הנקרא ואת כי
שנית ואחריו ראשי תיבות עד סוף הנקרא יתן ה' אותך ואחריו ראשי
תיבות עד סוף הנקרא וצאו המים ואחריו ראשי תיבות^(א) (אם שכז ואת
כי שנית): להביא דלתות. לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו:

נחשוף. סערה: והטילוה ים. להקל
לספינה: וכרכה. חנקה: לנמלה.
פורט"ו מקום שהספינות נמשכות שם
ליצעה: רהיטנו. לשון דלת שהוא
רך ונועל רך ופומח: אלא ברית ים.
כאלו כרתו ברית זו עם זו. ויש
אומרים צריית ים: נשתנו. כשהעשירו:
קלניתא. מווקקת וכן שם מין נחושת
והוא נחושת קלל^(א): **מתני'** בן צ"י.
כלומר מן הלויים: (ג) פרק. הכרעת
קול נעימה: על מעשה הכתב. קושר
ד' קולמוסין גד' אלעזרתיו וכותב
שם פן ארבע אותיות כאלה^(א): **גמ'**
לרדות. מן התנור: שהללו. שצאו

פרק שלישי

לח.

מן אלכסנדריא לפי שלא^(א) יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשצר
לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה (ג) כמין ספינה היו יראים לדקס^(א)
מזכנים לתנור ואופין אותו מצחוק: כפלו להם שברם. מתרומת
הלשכה^(א): ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח. שמעולם כו': לפטם.

בסירוגין: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו:
ת"ר^(ב) מה נסים נעשו לדלתותיו אמרו כשהלך
ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של
מצרים בחזירתו עמד עליו נחשוף שבים
לטבעו נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין
לא נח הים מוועפו בקשו להטיל את חברתה
עמד הוא וכרכה אמר להם הטילוני עמה מיד
נח הים מוועפו והיה מצטער על חברתה כיון
שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת
ויוצאה מתחת דופני הספינה ויש אומרים
בריה שבים בלעתה והקיאתה ליבשה ועליה
אמר שלמה^(א) קורות בתינו ארזים רהיטנו
ברותים אל תיקרי ברותים אלא ברית ים^(א)

לכחוש הסמנין ולערצם יפה כמו
שנאמר (שמות ל) ממולח: **להעלות**
עשן. שלא היו מכירין צעצע שהוא
מעלה את העשן זוקף^(א) ומתמר כמקל:
מיעט כבודם. צחוקן ציתו: מעלה
עשן. עשן שהוא מעלה עשן
ראיתי כנגדי: מגילת סמונין. שכתובין
זה שמות סמני הקטורת: **מכאן**
אמר בן עזאי. ממעשה צית גרמו
וצית אצטנינס שצקשו חכמים לדחותם
ממקומם ולא יכלו: **בשמך**
יקראוך. (ד) לא ידאג אדם לומר פלוני
יקפח פרנסתי כי על כרחך צמס
יקראוך לנאול ולשוב במקומך:
ומשך

לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשו בו נסים ויש
אומרים^(א) מפני שנחושטן מוצהבת היתה ר' אליעזר בן יעקב אומר צנחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה
כשל זהב: **מתני'** ואלו צנחשת של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינם לא רצו
ללמד על מעשה הקטורת הוגרם בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד **בן קמצר לא רצה ללמד על**
מעשה הכתב על הראשונים נאמר^(א) זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר^(א) ושם רשעים ירקבו: **גמ'** ת"ר^(ז) בית
גרמו היו בקיאות במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים
והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן שהללו מסיקין מבחוח ואופין מבחוח והללו מסיקין
מבפנים ואופין מבפנים הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת כששמעו חכמים בדבר אמרו כל
מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר^(א) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראיתו וחזרו^(א) בית גרמו למקומן שלחו
להם חכמים ולא באו כפלו להם שכתן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה
^(א) ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד
אמרו להם יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת
כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם שלא יאמרו ממעשה
לחם הפנים זה ניזונין לקיים מה שנאמר^(ז) והייתם נקיים מה' ומישראל: של בית אבטינם לא רצו ללמד על מעשה
הקטורת: ת"ר^(א) בית אבטינם היו בקיאות במעשה הקטורת ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין
מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן של הללו מתמר
ועולה כמקל של הללו מפציע לכאן ולכאן וכששמעו חכמים בדבר אמרו^(ב) כל מה שברא הקב"ה לכבודו
בראו שנאמר^(א) כל פעל ה' למענהו^(א) וחזרו^(א) בית אבטינם למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכתן
ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה
והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד
ליחרב אמרו שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח
מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן וכשנשואין אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבסם שלא יאמרו
ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה שנא' והייתם נקיים מה' ומישראל תניא אמר ר' ישמעאל פעם אחת הייתי
מהלך בדרך ומצאתי אחד מבני בניהם אמרתי לו אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט כבוד המקום עכשיו
כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם אמר ר' עקיבא (פעם אחת^(א)) סח לי ר' ישמעאל בן לוגא פעם אחת יצאתי אני
ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים וראיתי (ששחק ובכה^(א)) אמרתי לו מפני מה בכית אמר לי כבוד אבותי
זכרתי ומפני מה שחקת אמר לי שעתיד הקב"ה להחזירה לנו ומפני מה נזכרת אמר לי מעלה עשן כנגדי הראהו
לי אמר לי שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם אמר ר' יוחנן בן נורי פעם אחת מצאתי זקן א' ומגילת
סממנין בידו אמרתי לו מאין אתה אמר לי מבית אבטינם אני ומה בידך אמר לי מגילת סממנין הראהו לי אמר לי
כל זמן שבית אבא היו קיימין^(א) לא היו מוסרין אותו לכל אדם ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה וכשבאתי וסחתי
דברי לפני ר"ע אמר לי מעתה אסור לספר בגנותן של אלו מכאן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך

לשרת מעומד: [ע"כ שייך לדף לו]. הילני עשתה נברשת של זהב. פי' נברשת נר כדורגמ' (צפניה א) אחפש את
ירושלים בנרות כמה דבלשין בנברשתא כגון מנורת זהב כדכתיב (דניאל ה) לקבל נברשתא: ירושלמי תרין אמוראין חד
אמר מנרתא וחד אמר קונברתא תרגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרס: תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות
יוצאות ממנה יודעין העם שבירושלים הוותיקין שזו עונת גמירת ק"ש אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו
העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר בראי כו' וראתה העת
שחטו התמיד וניתחתה והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע ואנשי המעמד מאחרין לפיכך תני הקורא
את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא אנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין: אף היא עשתה טבלא
כו'. ודייקין מינה שכותב מגילה לחינוק כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה ולא אמרינן אסור עד שיכתוב
כל התורה כולה ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגטין: [ע"כ שייך לדף לו]: ואלו לגנאי בית גרמו לא
רצו ללמד על מעשה לחם הפנים ולא היו יודעים לרדות פי' רדן בשולי המתחה [בתמיד פ"ו] וכמו שאומרים [שבת
ק"ז] יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה וכן בן אבטינס דברים פשוטין הן. כל פעל ה' למענהו. פי' פעל ה'
ונתן חכמה לזה יתר מזה למענהו כדי שלא יהיה המלאכה אלא כמי שחפץ: מעלה עשן. הסם שנותן בקטורת מעלה
עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס.
א"ר עקיבא כיון שכונתם לש"ש היתה אסורה לספר בגנותן. וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך

לשרת מעומד: [ע"כ שייך לדף לו]. הילני עשתה נברשת של זהב. פי' נברשת נר כדורגמ' (צפניה א) אחפש את
ירושלים בנרות כמה דבלשין בנברשתא כגון מנורת זהב כדכתיב (דניאל ה) לקבל נברשתא: ירושלמי תרין אמוראין חד
אמר מנרתא וחד אמר קונברתא תרגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרס: תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות
יוצאות ממנה יודעין העם שבירושלים הוותיקין שזו עונת גמירת ק"ש אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו
העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר בראי כו' וראתה העת
שחטו התמיד וניתחתה והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע ואנשי המעמד מאחרין לפיכך תני הקורא
את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא אנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין: אף היא עשתה טבלא
כו'. ודייקין מינה שכותב מגילה לחינוק כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה ולא אמרינן אסור עד שיכתוב
כל התורה כולה ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגטין: [ע"כ שייך לדף לו]: ואלו לגנאי בית גרמו לא
רצו ללמד על מעשה לחם הפנים ולא היו יודעים לרדות פי' רדן בשולי המתחה [בתמיד פ"ו] וכמו שאומרים [שבת
ק"ז] יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה וכן בן אבטינס דברים פשוטין הן. כל פעל ה' למענהו. פי' פעל ה'
ונתן חכמה לזה יתר מזה למענהו כדי שלא יהיה המלאכה אלא כמי שחפץ: מעלה עשן. הסם שנותן בקטורת מעלה
עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס.
א"ר עקיבא כיון שכונתם לש"ש היתה אסורה לספר בגנותן. וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך

נו א מ"י פ"ו מלכות
ס"ח ה"י יד עוש"ע י"ד
ס"י רפג עט"ף ג:
נו ב מ"י פ"ה מה"ל בית
העזרה ה"ה:

הגהות

מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה
בסירוגין וכו' (אם
שכב ואת כי שפית).
י"ב השית לתק עשה
ממנו דבור כפ"ע וקאי
אלעיל כסוף העמוד
לדאמר ה"ס"ס אם שכב
ומפס רש"י דהיינו מה
דכתיב ואת כי שפית דלס
שכב לא כתיב בקרא.
יעו"ה כי האמת שם:

תורה אור השלם

(א) קרות פתינו ארזים
רהיטנו ברותים:
[שיר השירים א, יז]

(ב) זכר צדיק לברכה
ושם רשעים ירקבו:
[משלי י, ז]

(ג) כל הנקרא בשמי
ולכבודי בראיתו
יצרתיו אף עשיתיו:
[ישעיה כג, ז]

(ד) ונכבשה הארץ לפני
י' ואחר תשובו והייתם
נקיים מני ומישראל
והיתה הארץ הזאת
לכם לאחזה לפני י':
[במדבר לב, כז]

(ה) כל פעל י' למענהו
וגם רשע ליום קצוה:
[משלי טו, ד]

רבינו חננאל

פחותים כרמונים.
מהלפין תשעה
ועשרים א"ר סימון אלו
הסכנים כדתניא במס'
מדות היא היתה נקראת
בית החליפות ששם היו
גונזים את סכניהם. פרק
ב' בשחיטת קדשים.
ת"ר כיצד מצות
קידוש מניח יד הימנית
על רגלו הימנית וידו
השמאלית על רגלו
השמאלית ומקדש ר'
יוסי בר' יהודה אומר
מניח ב' ידיו זו ע"ג זו
וב' רגליו זו ע"ג זו
ומקדש אמרו לו הפלגתה
אי אפשר לעשות כן
שפיר אמרו ליה אמר רב
יוסף וחביריו מטייעו מאי
בינייהו אמר אביי (מה)
[עמידה מן] הצד איכא
בינייהו ומ"ש לא מקדשי
מיושב דאמר קרא לעמוד

לשרת מעומד: [ע"כ שייך לדף לו]. הילני עשתה נברשת של זהב. פי' נברשת נר כדורגמ' (צפניה א) אחפש את
ירושלים בנרות כמה דבלשין בנברשתא כגון מנורת זהב כדכתיב (דניאל ה) לקבל נברשתא: ירושלמי תרין אמוראין חד
אמר מנרתא וחד אמר קונברתא תרגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרס: תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות
יוצאות ממנה יודעין העם שבירושלים הוותיקין שזו עונת גמירת ק"ש אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו
העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר בראי כו' וראתה העת
שחטו התמיד וניתחתה והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע ואנשי המעמד מאחרין לפיכך תני הקורא
את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא אנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין: אף היא עשתה טבלא
כו'. ודייקין מינה שכותב מגילה לחינוק כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה ולא אמרינן אסור עד שיכתוב
כל התורה כולה ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגטין: [ע"כ שייך לדף לו]: ואלו לגנאי בית גרמו לא
רצו ללמד על מעשה לחם הפנים ולא היו יודעים לרדות פי' רדן בשולי המתחה [בתמיד פ"ו] וכמו שאומרים [שבת
ק"ז] יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה וכן בן אבטינס דברים פשוטין הן. כל פעל ה' למענהו. פי' פעל ה'
ונתן חכמה לזה יתר מזה למענהו כדי שלא יהיה המלאכה אלא כמי שחפץ: מעלה עשן. הסם שנותן בקטורת מעלה
עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס.
א"ר עקיבא כיון שכונתם לש"ש היתה אסורה לספר בגנותן. וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך

[דף לו ע"א - לט ע"א]

הס"ד ואמ"כ מה"ד ת"ף גורף בו' לאו ממשמעות בו': בפרש"י בד"ה צפונה על בו' לשון אויר משמע הד' ה' יתירה אף צפון בו'. כל"ל: גמ' ושל' שם ושל' עואול על' ת"ף גורף א' לה' אין לה' אלא אחד וגורף [אחד] אין לצואול אלא [גורף] אחד א"כ מה ת"ף בו'. כל"ל וכו"ה בילקוט ע"ס:

דף לו ע"ב גמ' אם שכב ואם לא שכב אם שבת בו'. כל"ל: תוס' בד"ה אמר אביו בו' מצותה עם הגין החמה כדי שיסמוך וכו' ובפ' תפלת בו'. כל"ל: בד"ה אם שכב בו' ואם לא שמי' ואם שכב לא כתיב כפ"ל כ"ל:

דף לח ע"א בפרש"י בד"ה להעלות עשן שפ"א היו מכירין בעשב בו'. כל"ל:

דף לח ע"ב גמ' בודאג בן יוסף שהניחו אביו בן קטן בו'. כל"ל. וכו"ה בע"י:

ס"יק פרק אמר להם הממונה

טורף בקלפי פרק רביעי

דף לט ע"א בפרש"י בד"ה והיה נר מערבי בו' בו היה מסיים הטבת הנרות שהרית והוא בו' עכ"ף. הלשון גומגום ללאו נשמרית היה מסיים הטבת נרות אלא צנן הערבים היה מסיים בטבת הנרות בהוא נר מערבי

חידושי אגדות מהרש"א

למומו משא"כ נח אש לדיק שהיה נרין למומו דכמי ט"ו את האליהם ההלך וגו' ורשע מחזירו גם אם הוא אינו רשע אם הוא מחזירו לרשע גם הוא נקרא רשע כמ"ש ט"ו או לרשע או לשנו וק"ל: בדאורייתא מנצח בו'. נראה פה ע"פ מ"ש הרמב"ם בחלק דער האהוב הוא לשבח החשובים במעלות כדי שיעשו מנהגיהם וצני בני אדם ולגמול הרעים נפחיתותם כדי שימנעו פעולתם בעיני בני אדם והוא ענין הכחוז ט"ו וצני לדיק לרשע וסך רשעים ירקב ושיהי' גבי לדיק שהיה זכרו לברכה ולא אמר כן גבי רשעים וזכרו לקללה ולרשע דשמשמים לדיקים יבדך אותן אבל בגמ' רשעים אל יקלנו אלא שיפנה להם שיעשו תשובה כדאמר' פ"ק דערכות ט"ו יתמו חוטאים לא כתיב אלא יתמו חוטאים דהיינו שטיבו ובלאמר' פנהדרין ט"ו גבי שציה דר' ורל' והיינו שם רשעים ירקב מהם ולא יהיו עוד נקראים רשעים כשיעשו תשובה והשתא קאמר מדאורייתא מין ויהיה זה הדטר כאלו הוא דטר המצוה כיון דכתיב תורה וקאמר דכתיב לו ויהלך עד סדום לפי שזכר שם סדום סיפר בגמ' שגמ' שגמ' כ"א ואנשי סדום רעים וגו' אבל לא קלס משא"כ כשזכר את הדיק אברהם וסיפר בשנו שגמ' כ"א כי דעתו למען וגו' בה לברכו שגמ' כ"א ואברהם היו יהיה לגוי גדול וגו': בדיק דר בו'. נסמך מאמר זה ללעיל שמק' ענמו אהאי קרא דזכר לדיק לברכה ושם רשעים וגו' דקנט לדיק בלשון יחד ורשעים בלשון רבים לרמז על זה הדיק עובדיה שהוא רחוי לברכה שהיה דר בין צ' רשעים ולא למד כ"י: מברכתך ש"ף בדיקים בו'. פרש"י במקום שהקב"ה מנצח את הדיקים שם מקלל את הרשעים ע"ל וכן המאמר סוגל פירושו ופי' למדן זה מזה לפירושו ונראה לפרש דה"ק דמתוך פשוטות זה לזה אלו למדן פסוק מן המפורש כי סיבת הברכה לאברהם בשביל מה היתה מפורש ביה דכתיב כ"א ואברהם היו יהיה לגוי וגו' ונצטר וגו' כי ידעתיו אשר יזיה וגו' לעשות דקה ומשפט וגו' אלו למדן הא דכתיב תורה וקאמר דה"ק עקת סדום וגו' כלה אעשה וגו' שהוא קללתו ולא זכר סיבת קללתו אפי' מן הסמיכות שסיבת קללתו היתה מפני שלא היה נהן דק ומשפט כמו שהיה אברהם וצני שהזכר לעיל מיהו וכן הדיק סיבת קללתו לפי אגבי סדום מפורש במקום אחר שהיו רעים ומתואם לה' אתה למד סיבת ברכת אברהם דמקדן להי הא דכתיב כ"א וה' אמר אל אברהם אחרי הפד לוט מעמו וגו' היינו משום שלא היו צ' כל מדות הרעות שהיו באנשי סדום שהזכר לעיל מיהו וק"ל: בשביל בדיק א' נברא בו'. דרשו כן לפי שכל ימי בראשית האחרים פסם הכחוז למד כי טוב על כל מעשה אותו יום חוץ מיום ראשון שהיה ופירש הכחוז דכי טוב על מעשה אור קאי דכתיב כ"א ורל' אליהם את האור כי טוב לדורש מיהו בשביל לדיק א' בו' כפרש"י ראה אליהם בדעתו לקיים אור של עולם בשביל הדיק שהוא טוב ע"ל עש"ה כ"א אמרו לדיק כי טוב ע"ש מעשים הטובים ורבו טוב הצפון שקבל לעוה"צ ומה שביה עולל העולם צאור נראה לפי שכלתה בדיאות הוא האור הגנוז לדיקים לעוה"צ והוא נדרש ג"כ מפקוק זה כדאמר בחגיגה כ"א ונראה משום דכתיב אמרו לדיק כי טוב בלשון יחד וסיפא דקרא כי פרי מעלליהם יחלנו בלשון רבים דרשו כן בדרשה דקאי על הבריאה דלפי' בשביל לדיק א' נברא העולם: כ"ה השוכה בו'. בפרקי אבות ט"ו שני כל השוכה דרש א' ממשמלו ה"ו מחזיב בנפשו בו' וי"ל דהסם נקט משום שהם לדיקים שקבל מרצו כמו המנשה ועושו גדול לחזיב בנפשו והסך נקט מלתא דר' היינו דמיניו בשא"ל לו מתוך פלפול התלמוד הרייתו לחזי ורנא ועושו גלות לצני עולל יהיה להם שם צלטת דעת לילוח כיומא דלחסמא דעמי שמעתתא וק"ל: אין בדיק נפטר בו' שנאמר וזרה הישמשו וגו'. מפורש בפ' עשרה יוסקין לאו: ראה הקב"ה בו'. והכי משמע קרא כי לה' ידוע מזקין ארץ שמועטים הם ועי"כ יתם עליהם חבל לפורס בכל דור ודור ומשום דנחאי קרא אינו מפורש כמה שחל בכל דור להיות העולם מחקיב עליהם וקאמר ר' חייא בר אבא משמיה דר"י דמקרא אחרינא איכא למיגף דלפי' על לדיק א' מתקיים שגמ' כ"א ודיק יחד שביה עולל ונח ר' חייא בר אבא משום דדידי דמהוא סיומא דקרא גופיה לעיל ית' ללמוד כן דכתיב רגלי חסדו וגו' חסר כתיב דחסד א' הוא רגל יוסד של עולם ורש"י פירש רגלים מלשון בשביל וק"ל: כיון שיצאו רוב עונותיו בו' שנאמר רגלי חסדיו וגו'. דרש רגלי מלשון רגילות כיון שהרגיל אדם עצמו להיות חסד שוב ישמור אותו הקב"ה מלחטאו ורגילותו הוא שמורגל כן כתיב שמים ודקאמר נמי כיון שגאה לרד עפרה בו' דרש נמי מלשון רגילות דהיינו תנדה עפרה כיון ששמי פעמים נחה לרד ואינו חוטא הכי הורגל מלחטאו עוד בעפרה זו וכו"ה אמרו ל"ל בדיק כיון שעבר אדם עפרה פעם א' וצ' הכי הורגל בה ועשית לו בהיתר ורש"י פי' מלת רגלי בע"פ ע"ס: מאי דכתיב אם ל' ציצים וגו' הבא ל' טבא פותחין בו'. מפורש בגמ' פ' הקומץ לו: מש"ל אדרם וכו'. דומה לנמשל הבא לנמא פותחין לו ואין לו מסייע אבל הבא לנמא מסייעין לו כמו על נמא אפרסמון וקרא דמייתי לעיל מוכיח כן דגבי לך אמר הוא ילין שאין לו מסייע וצני לעיל דמייתי דהוא יתן לך חסדו ופי' הוא יתן לך חסדו דלמחר מסייעין עמו וק"ל:

דף לו ע"א בפרש"י בד"ה להעלות עשן שפ"א היו מכירין בעשב בו'. כל"ל:

דף לח ע"ב גמ' בודאג בן יוסף שהניחו אביו בן קטן בו'. כל"ל. וכו"ה בע"י:

הקב"ה שלם וצ"י ימי תשובה שלם וצוה"כ שלם ויש מקשים מה כיון דצ"י שלשים כבר נחפשו קודם יוה"כ ואי"כ מאי רעותה דיוה"כ הא אמרי' ורבו חסד מטה כלפי חסד אלא דיל' דהלכי' הנלווים אין שוין דשלם דערב ר"ה לא נחפשו צ' רק הסוגו וצ"י ימי תשובה המיוז וצוה"כ המוד: ר"מ פ"ף דברכתב באורייתא בו'. נראה מפרש"י דהיינו קרא דידיו וצוה"כ אבל קרא דמשע נשא עון ופשע השני חמשים עליה דה"ק עשה להן זדונות כנגונות ומיחו למחי' דקיל' להכחא כחמשים ל"ל דלא חשו חמשים להשיב כלל אהוא קרא דידיו וצוה"כ דהא לא קאמר קרא וזה כל חטאים כמ"ש א' את כל עונות וגו' ואת כל פשעיהם אלא דה"ק לכל חטאים שהתודה כבר יתודה גם על כל עונות וגו' ואת כל פשעיהם וגו' והיינו כחמשים ודו"ק:

דף לו ע"א ומנין שבאנא בו' ומנין שבשבם בו'. דעני בחמת הודיו בלשון אלא כדאמרו צענו דהיינו נקשה ונפש [הו"ה] שהוא מדת רחמים דהיינו נקשה רחמים וק"ל:

כי שם ה' בשעה שאני בו' הבו גורף בו'. משום דלפטר לפרש דהצי גודל הוא מלחא חלפי' נפשיה אני לו סס ה' אקרא ואתם הצי גודל וגו' ע"כ אמר דהצי גודל וגו' מחובר למעלה וכי מורה על המון ששעשה שאני אקרא או אתם הצי גודל והיינו נמי כשמוסר כ"ג הסס או כל העם הצי גודל לאלהים דהיינו שאומרים בך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שהוא גודל לאלהים עש"ה לו ותרועה מתך ט: בשעה שאני מוכיר בדיק בו'. משום דיש לפרש שיש לומר הדיק לברכה קאמר לפי ענין דהכא ה"ק בשעה שאני מוכיר הדיק אתם בו' וק"ל: וכן מצינו בו' מוכרא' באמצע עברי' דא"ר בימינו בו'. פרש"י דמכתי' לו' שלשה אששים נצטט עליו מלל דבשורה אחת בו' קיימין טו' ע"ס והוא דמוק דגם כשהיו נצטים אלו הו קיימי בשורה אחת מ"מ כשהלכו אימא דבה אחר זה הוא ונראה דסוגיא דהכא כמ"ד בפרק שבעת העדות ט"ו ויאמר אדני אם נא מלחתי קן בעיניך אל נא חטער שהוא חול ולגדלו שבעה שהוא מלחך האמני' אמר לו' אל נא חטער וכפרש"י שם הדיק שק' נאז לפניו מיחלל באמצע בו' ע"ס:

דף לו ע"א אף תמא א"ר ברותים א"ר ברית ים בו'. עיין פרש"י ר"ל לפי קמא ברית שכתבו זו עם זו בים ולפירוש שני ברית ים דהיינו ברית שבים שגמ' והיקועה לו' וק"ל: בתעשפת בו'. גם שגמ' היה הלחם חס כיום הלחמו כמ"ש פ"ק ח' מ"מ לא היו סומכין על הגם דה"ל לא היו סומכין על נס שלא אירע קרי לנ"ג ביום הכפורים כמפורש לעיל: אבבודו בראו שנאמר בו'. ומיון דכמד שמים הוא שלא יתעפש הפת חזרו ביה גרמו למקומן ודלקמן במקומן ישישין וכו': ש"ל א"ר בו'. ר"ל דאין זה אלא כדי להרבות שכרם וכדכנס להושיבם במקומם השני דאין כן אלא לדונותם לנעוד שמים דידועין היו כי ושמא ילמוד בו': ואמר וצ"י מוכרין אותם א"ר ש"ב בו'. מחובר למטה שמעולם לא נמלחא בו' כפרש"י אבל הא שלא רלו ללמד ונמט עפ"ם לבריהם משום דשמא ילמוד אדם שאינו הגון בו' פה לא הוכירו אותן לשבח דלא האמניו חמשים להם אלא דכונתם להרבות שכרם וכדכנס בלוקמן וק"ל: כ"ה בפי' ד' א"ר בענינו בו'. הכא מיימי קרא אחרינא ונראה לפי עיניא לעיל בלחם הפנים שיהי' גרמו צעמאם דיעו לרדות ושלא חתפשו ע"י מעשיהם מיימי קרא כל הנקרא בשמי דהיינו האדם הנקרא כלם בו' שנברא בלחם אלהים והוא קרא לא שייך הכא בו' אלא קטורה שבה אצטנים לא ידעו לעשות כוס אלא ע"י העשש מעלה עשן ושייך לאחוי האי קרא טו' כל פעל ה' למענהו דהואו עשש לתכלית זה נברא להעלות עשן הקטורה לשמים: א"ר ברות בבודן בו'. היינו שנקשו שני זומר מהראז כדי להרבות כשיין ויהי רלו למעט כבוד המקום דהיינו שמענו ע"י שכן הרב את שקלי מרומת הלשכה ועכשו שנחבר הבית כבוד המקום במקומו כמ"ס לו' מלא כל הארץ כבודו אבל כדכנס מיעו: בגנותו בו'. ר"ל וכינס קנה דכתיב אמת ללשם שמים נכחשו שלא ללמוד לחסוד ועי"כ מ"ש מליה ים וטם רשעים ירקב מעשה לא נאמר כן אלא בשמך ירקאול גם לעמוד במקומן ישישין כמו שאמרו עמד הקב"ה לחסוד לו ומשלך יתם לך דהיינו כל מה שהיו נומים להם מתחומת הלשכה משלחם הוא ולא מיעטו פה כבוד המקום ואין אדם טוע בעמה שמוכן בו' דהיינו אותן האומנין שבהי' לא היה צדק לנע בעמה שמוכן להם וסיים דכתיב אין מלכות טוענת בו' ומפורש בפס' דמ"ק י"ז:

דף לו ע"ב נזקרים בבת ראש בו'. ר"ל מתוך שהוא היה משמע קולו צעמיהם כן חלו ההקדים המפורשים עמו והארכו להיות מוקדים צנת ראש לאחוריהם כדכר לו הרוזה להשמיע קול רם משלך ראשו לאחור וק"ל: בודן מוצאו תשובה בו'. דהיינו דלעיל שמא ילמוד אדם שאינו הגון ועשה כן לעו"ו וזה לא שייך נכתב: מאי וישם רשעים ירקב בו'. דמלא שם מיותר הוא דה"ל למיכתב וכו' לדיק לברכה ורשעים ירקב דהיינו וכו' רשעים ירקב לקלנו וע"כ דרשו שם ממש דלא מסקינן משמיהו: וצ"ה קונן ירמיה בו'. בתוכחות תורה מפורש קללה לו י' ואלכלת פתח בעך בשר וגו' אבל ירמיה עליה ציור היה מקוין שבי"כ וכן הקדשה בשביל צנה ואח"כ נחתה לדי' כן שאלתה ורות הקדש משינה שחללו המקדש שאלו נס כהן ונצ"ה: בדיק מנעמו ורשע מוכריו בו'. משמיו לשון שאמר לדיק בלשון יחד ורשעים בלשון רבים דרש לה ור"ל לדיק מעמנו דמייתי מאברהם שמיני טו' י"ל התהלך לפני וגו' שלא היה נרין סעד

הנהגות והערות

א) וקרא טו' כא. ב) דברים לב, ג. ג) במדבר כג, כא. ד) בראשית יח, ב. ה) שבעות לה ע"ב. ו) בראשית יח, ג. ז) צ"ל "הקיאה". ח) לעיל דף כז ע"א. ט) משלי טו, ד. י) ישעיהו, ה. ג. יא) משלי יז, י. יב) דף כז ע"א. יג) דברים כח, גג. יד) בראשית יז, א. טו) בראשית ה, טו. טז) סוף סוכה. יז) משלי יז, י. יח) דף י"א ע"א. יט) דף לו ע"א. כ) בראשית יג, יב. כא) בראשית יג, יג. כב) בראשית יח, יח. כג) בראשית יח, טו. כד) בראשית יח, כ. כה) בראשית יג, יד. כו) בראשית א, ד. כז) ישעיהו ג, י. כח) דף יב ע"ב. לח) פ"ג מ"ח. לא) קידושין דף עב ע"ב. לב) משלי י, כה. לג) ערכין ל ע"ב. לד) דף כט ע"ב.

רצה ללמדו, ואף הוא היה מתנצל כדרך הראשונים²¹⁸.

בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב שהיה יודע ומהיר במלאכת הכתיבה עד שהיה קושר ארבעה קולמסים בארבע אצבעות ימינו והיה כותב בבת אחת שם בן ארבע אותיות בבת אחת בלא הקדמת אות אחת לחברתה עד שלא היתה אות אחת ממנו נכתבת בלא חברתה²¹⁸. וזה לא מצא שם שום התנצלות על מניעתו שהרי לא היה כאן חשש לעבוד ע"ז בכך²¹⁹ שאין דבר זה מעלה או מוריד לשאר האומות שאינם עושים כלום אלא לפנים, ודבר זה אין בו קפידא להמוך, וכן שאין להם כתב שלנו, ואין דבר זה למד דבר מתוך דבר.

על הראשונים נאמר²²⁰ זכר צדיק לברכה. על בן גמלא ובן קטין וכו' שאמרנו עליהם שהוזכרו לשבת, ועל אלו נאמר²²¹ ושם רשעים ירקבו. ר"ל שלא יעמוד זכרם והם של בית גרמו וכו'.

ויש מפרשים²²² על הראשונים, על בית גרמו ועל בית אבטינס ועל הגרס בן לוי שמכל מקום מצאו תשובה לדבריהם, ועל אלו ר"ל בן קמצר וכו' שלא מצא תשובה לדבריו, ואעפ"י שאם כן היה לו לומר על זה, פירושו עליו ועל חבריו, וכן היא בגמרא בהדיא²²³, ואעפ"י שהיו מזכירין אותם [לגנאי] שמא אחר ששמעו התנצלותם קבלו מהם, או שמכל מקום

שמא בקיאים היו בו ביופי גדול ובנקיות מופלג מצד הלישה והאפייה, וכן בית אבטינס לא רצו ללמד מעשה הקטרת, והוא שהיו יודעים עשב שנותנין אותו עם הקטרת על האש והיה העשן כולו מתכנס לעמוד אחד ישר וזקוף ולא מתפזר, ואותו עשב נקרא מעלה עשן²¹⁶* והם ידעו אותו עשב ולא רצו ללמדו, ופי' בגמרא ששניהם היו מתנצלים בדבר זה שיודעים היו שבית המקדש עתיד ליחרב והיו מתייראין שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד עבודה זרה בכך, ולא קבלו התנצלותם מפני שידעו בהם שלא היתה כוונתם אלא להרבות בכבוד עצמן, ומכל מקום בזו הזכירום לשבח²¹⁶** שמעולם בית גרמו לא נמצאת פת גקיה ביד בניהם שלא יאמרו מלחם הפנים הם ניוזונים, ושל בית אבטינס לא יצאה כלה מבושמת מבתיהם שלא יאמרו מן הקטרת הן מתבשמות, לקיים מה שנאמר²¹⁷ והייתם נקיים מדי' וישראל, ובברייתא²¹⁷* אמרו שכשהיו נושאין אשה היו פוסקים עמה על מנת שלא תתבשמי.

הגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ר"ל תנועה אחת בהגבהת הקול עריבה בתכלית בשיר של פה מעורב בשיר הכנור, והיה נותן גודלו באיזה מקום שבפיו ידוע אצלו ואצבעותיו בין הנימין של כנור והיה מגביה קולו בנעימות מתוק כל כך שבאותה שעה היו כל אחיו נרתעים בבת ראש לאחוריהם ר"ל בפתע, ולא

יומא פ"ב ה"ו. 218 כן נראה מלשון הגמ', כולן מצאו תשובה לדבריהם, בן קמצר לא מצא וכו'. 219 ע"י בתו"י ד"ה לא מצא, ובתוס' הרא"ש ד"ה הוגרס, דמה שהיו כותבין כך לפי שאסור לספר בכתיבתו כדאיתא במס' סופרים פ"ה ה"ו, והתו"י בפרקין מ"א מביא בשם היפה מראה שבכתיבת השם הקדוש נראה דניחא שיהא כולו נכתב בבת אחת שלא יהא רגע שיהי' השם חסר, וע"י במנחת חינוך מצוה תלו מה שהאריך בזה. 219* וכ"פ בתו"י לה, ב ד"ה לא מצא, וע"י בתוספתא כפשוטה למסכתין עמוד 765. 220 משלי י ז. 221 משלי שם. 222 ע"י ירוש' בפרקין הלכה ט ובירוש' שקלים פ"ה הלכה א, וכן הוא בר"י מלוניל, ראה גנזי ראשונים בפרקין עמ' סה.

ותוס' הרא"ש שם תירצו שכל מה שאפשר לעשות בידי אדם לא רצה הקב"ה לעשות נס בזה, וכ"ה בריטב"א שם בתירוץ הראשון, וע"י תו"י דמאי פ"א מ"א מה שכתב בזה. 216* ע"י בתו"י ובתוס' הרא"ש ד"ה ה"ג מה שהקשו בזה, וע"י בב"י אור"ח סי' קלג. 216** כונת רבינו שהשבח הוא אדלהן שלא נמצאת פת נקיה ביד בניהם, כי קבלת התנצלותם לא היה בו אלא שלא יספרו יותר בגנותם, ולפי זה מוטעמת יותר גירסת רבינו "שמעולם", וכ"ה בכל הכת"י, כי לפי הגירסא שלפנינו "מעולם" אפשר לפרשה שהשבח הוא גם אדלעיל, וראה דברי רבינו להלן ד"ה כל שהצבור, בסופו, וע"י תוס' ר"י ד"ה ועל הראשונים, ובתוספתא כפשוטה למסכתין עמוד 762. 217 במדבר לב, כב. 217* תוספתא

ט אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה
 בדרתיו את האלהים התהלך נח: ויולד
 נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת:
 יא ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא
 הארץ חמס: יב וירא אלהים את הארץ
 והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו
 על הארץ: יג ויאמר אלהים לנח קח
 כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם

ט אלן תולדת נח נח גבר זכאי
 שלים הוה בדרוהי בדחלתא דיי
 הלך נח: י ואולד נח תלתא בנין
 ית שם ית חם וית יפת:
 יא ואתחבלת ארעא קדם יי
 ואתמליאת ארעא חטופין:
 יב ויחזא יי ית ארעא והא אתחבלת
 ארי חבילו כל בשרא אנש ית
 ארחה על ארעא: יג ואמר יי לנח
 קצא דכל בשרא על לקדמי ארי
 אתמליאת ארעא חטופין מן קדם
 עובדיהון פישא והא אנא
 חמס מפניהם והנני משחיתם

רש"י

(ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו, ספר בשנחו, שנאמר (משלי יו) וְכָר צָדִיק לְצַרְכָּהוּ (ראה ב"ר מט ב). דבר אחר, ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (ב"ר ל א): בדרותיו. יש מרבותינו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאלו היה גדול צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק ואלו היה גדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם (סנהדרין קט. ב"ר ל ט): את האלהים התהלך נח. ונאברהם הוא אומר [התהלך לפניי (להלן פ"ב)] אשר הקהלכתי לפניי (להלן פ"ב ט). נח היה צריך סעד לחומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו (ב"ר ל א): התהלך. לשון עברי. וזה שמושה של ה"א (ס"א שמושו של למ"ד) כלשון כנני, משמשת להנח ולשענר כלשון אחד. קום התהלך (להלן יג ט) להנח,

המהלך נח לשענר, התפלל צעד עצדיק (שמואל א' יג ט) להנח, ונח והתפלל אל הציט הנה (מלכים א' ח טז) לשון ענר, אלא שהיו שזראשו הופכו להנח"י: (יא) ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה כמו פן פשחחון (דברים ד טו), כי השמית כל בשר וגו' (סנהדרין טו). (ס"א ערוה כי השמית כל בשר את דרכו, ועבודה זרה כמו פן פשחחון (טו)). ותמלא הארץ חמס. גול"י (מנחות ד) [ס"א שנאמר (ויג א ט) ומן חמס אשר צפיהם]: (יג) כי השחית כל בשר. אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן"י (ב"ר כח ט): קח כל בשר. כל מקום שאתה מולא זנות"י ועבודה זרה] אנדרלמוסיא"י צאה לעולם והורגת טובים ורעים"י (ב"ר טו ט): כי מלאה הארץ חמס. לא נחמס גזר דינס אלא על הגולבי (סנהדרין קט).

שפתי חכמים הקצר

כידוע (מנח"י). טו. הוא"ו שבראשו הוא הוא"ו של יובא, מהפך הפעלים שבאו אחריו לעתיד, אבל הוא"ו של זהתפללי הוא וא"ו החבור (עפ"י קצור"י). טז. דכיון דשניהם במשמעות יתשחת, אם כן הי מנייהו מפקת (מנח"י). יז. בחמסן דרבנן יש חילוק, דחמסן יהיב דמי וגולן לא יהיב דמי (ראה ב"ק סב), אבל חמסן דתורה אין חילוק דחמסן הוא נמי גולן (מנח"י). יח. דריש' את דרכו' מלשון יודרך גבר בעלמה' (משלי ל ט). והא דלא נקט נמי דגים, משום דכתיב 'על הארץ' ולא דגים שבים (מנח"י). יט. דקרא דהכא קאי אדסמין ליה, 'כי השחית כל בשר' וגו' (גו"א). כ. פירש בערוך (עין אנרוולמוס) 'ד'קב' (גו"א). כא. זלכך עשה לך תיבת' וגו', שתהיה נבדל מהם ולא תאבד עמהם (גו"א). כב. אף דלעיל פירש רש"י 'כל מקום שאתה מוצא זנות' וכו', ונראה כי בשביל הזנות נגזר המבול. מכל מקום, אי לאו גזל לא נחתם עוד גזר דינס, דהיה מועיל תשובה, אבל בגזל 'קשה להשיב גזל הנאכל' (חולין פט.) ובודאי לא

י. מדכתיב 'אלה תולדות נח' ומפרש מה המה תולדותיו נח איש צדיק, שמע מינה כי צדקותיו המה תולדותיו. ומדנקט בתחילה 'איש צדיק' ואחר כך 'ויולד נח', שמע מינה דמעשים טובים עיקר תולדותיהם (מנח"י). יא. ופ"יג' בדרשת 'את האלהים', כי לפי פירוש רש"י בסמוך דרש מזה שלא היה צדיק גמור והיה צריך סעד, לכן ידרשו 'בדרותיו' לגנאי, והדורשים לשבח סבירא להו, כי מה דכתיב 'את האלהים התהלך נח', הוא משום שלא היה לו עסק עם בני דורו להחזירם למוטב, שהיו רשעים גמורים, וכל עסקו היה כי אם עם אלהים ועבודתו, לכן דרשו 'בדרותיו' לשבח (מנח"י עפ"י מהרש"ל). יב. ד'את האלהים התהלך נח' משמע, דהיה הליכתו במקום שאין אדם שם כי אם אלהים, דירא שמא ילמד ממעשיהם הרעים, אבל אברהם שהיה צדיק גמור, הלך בין הרשעים והוכיחם וגירן דלא ירא שילמד ממעשיהם (מנח"י). יג. מבנין התפעלי (רא"ם). יד. רצונו לומר, שהלמ"ד בדגש מורה על בנין כבד,

המשך הפטרת בראשית

ישמעונו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת:
 י אתם עדי נאם יהוה ועבדי אשר בחרתי למען
 תדעו ותאמינו לי ותבינו כראני הוא לפני
 לא-נוצר אל ואחרי לא יהיה:

מקצה הארץ: ז כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו
 יצרתיו אף-עשיתיו: ח הוציא עם-עור ועינים יש
 וחרשים ואזנים למו: ט פליהגוים נקבצו יחדו
 ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת וראשונת

שינויי נוסחאות
בן קמצר נמ"ק וכן...
נמ"מ א'...קמסר. וע"פ
אלו (נאמר) נמ"ל ועל
האחרונים... וכן הוא
נרע"כ נמ"ק לנח.

ראשון לציון
יא ת"ט סריה וע"פ א"ל
נאמר בר ואני תמה
על לא בר. ע"י נמשכת
שני אפרים סימן ט"ו
נהנה מן המנהג
שמעט תמיה זו ע"ש
היטב ואתר העיון עני
המשפיל יראו כי לא העלה
לרובה למימה הגאון
מ"ט ועמ"ש נחמדי
יסל"מ.

חידושי מהרי"ח
יא ת"ט סריה וע"פ א"ל
נאמר וכו' דממונים
הראשונים הוא מונה
וכו'. ולי נראה דא"א
כפירוש השני שהרי
מסקין על זה בבבא שם
רשעים וכו' דלא מסקי
בשמייהו שלא יקרא שום
אדם לבנו בשם הג"ל
הלא הרי"ב פירש לעיל
דכמו שהממונים
הראשונים כך קראו כל
הממונים אחריהם וכו'
גרמו ואבטינם שם
המשפחה ונקראו כולם
ע"ש המשפחה וגם כולם
לא רצו ללמד אבל הגדוס
בן לוי הוא שם זה העצם
והי' אחר שהי' יודע פרק
כשיר ולא רצה ללמד איך
קראו הממונים אחרים
שהיו על השיר לבד

וע"פ א"ל נאמר ושם רשעים ירקב. פי' הר"צ צית
גרמו. וצית אבטינם הגרוס צן לוי וכו'. וזר"ש פ"ה
דשקלים נמנו אלו צין הממונים ואחיה הא דהכא
דמפרש על צית גרמו וכו' כפי' השני שפירש הר"צ שם
דממונים הראשונים הוא מונה
[ועיין עוד מ"ש שם פי' שלישי
שם הירושלמי דלגידיה אחיה נמין
דלילו לפירוט א' דהחסידיים
הוא מונה לא נאמר ושם
רשעים ירקב אלא על צן קמזר
וחבריו. כלומר הדומים לו והכי
אחיה צהדיא צירושלמי דפרקין

ולא רצה ללמד. בן קמצר לא
רצה ללמד על מעשה הפתב ס.
על הראשונים נאמר, זכר צדיק
לברכה. ועל אלו נאמר, וישם
רשעים ירקב:

ושקלים. וטעמה שציון שמאלו לדבריהם נחנצלו. וכן נראה ג"כ בצרייתא צנמ' דידן דעל צית גרמו וכו' לא
נאמר ושר"י. ומה שלא מצא צן קמזר תשובה לומר ג"כ שמא ילמוד וכו' פי' ציפה מראה דמאי איכפת להו
למכתב כל אומיות שמוס האליל צנת אחת אצל צמחיה השם הקדוש נראה דניחא שיהא כולו נכתב צנת אחת שלא
יהיה רגע שיהיה השם חסר. ועוד שזה רמז לענין היחוד השלם וסלוק השנוי משמו יחצוק ע"כ [ואני תמה על שלא
מצא הגרוס ב"ל ג"כ תשובה לדבריו שמא ילמוד אדם שאינו הגון וכו']:

פירוש המשניות להרמב"ם

לשוננו בשעת הקריאה ולא הודיע לשום אדם איך היתה המלאכה כשינוי נתינת הלשון בפה ואנה היה משים כוהנו כשהיו
יוצאין אותן הנעימות הערכות. וכן קמצר. היה כותב בקולמוסים רבים בכת אחת ואע"פ שכל אלו נתנו אמתלא מפני מה נמנעו
מללמוד מעשיהם גנה אותם כאשר תראה.

מלאכת שלמה

הלויים. וקרוב לודאי שהערך*) היה גרס הגדוס צנמ"ל דל"ח
וי"ז מ"ס. וצנמ' תנא כשהוא נותן קולו צנעמיה מכניס גדולו למוך
פיו וממח אצבעו צין הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נוקרין צנת ראש
לאתרויהם פי' נרעעין לאתרויהם. וע"פ האחרונים וכו' צנלי
ירושלמי תנא כולן מנא טענה ומטובה וצן קמזר לא מצא תשובה
(*) ע"י מ"ש ע"ז כערך השלט ערך הגדוס.

י כ י תפארת ישראל י כ י

שם שוקר ד' קולמוסין צד' אצבעותיו וכותב שם הוי' לנוף, דקך
מנזה לכחצו (פי' רעין). ע כ"ל דלהכי לא תני "על האחרונים".

כשמו ואף שלא הי' מן הראשונים עכ"פ ממנו והלאה הי' לו להתנא להחליף שמו שמסתמא לא קראו שוב על שמו וא"ל שבאמת לפי דעתו הי' לו תירוח והי' בניו קוראים על שם
אביהם זה אינו דאי"כ היה ליה למימר של בית הגרוס כמו באינך אלא בודאי אחד הי' שהי' יכול כך וגם אינו מלאכה שיוכל ללמד דור אחר דור אלא מי שיכול לנגן אלא ודאי פירוש
הרי"ב כאן לפי פירוש השלישי רביירושלמי דרווקא אליב"י אחי ועיין בירושלמי שקלים פרק ה' ותמצא שבס"פ מבואר כן וכזה מתורן קרית התרי"ט שהקשה בפי'ה בשקלים משנה א'
דלמה לא הביא הרב הפירוש שלישי של הירושלמי ע"ש שמסך על מה שבכאן צ"ל כפי' השלישי וכמו שמבואר בפי' בירושלמי ע"ש. ועוד שלדעתו ארבה רוחק גדול לומר שמנה מה
שברורו דלענין קרא אותם בשמות הוד ל"י למימר אלו ט"ו ממונים הי' במקדש בשלמא לפי' הרי"ב דהיינו פירש ראשון שכירושלמי שהוא מנה החסידים וניחא לתנא להזכיר
הכשרים וגם לפי' השני שהביא הרי"ב לעיל פי' שהראשונים וכלם נקראו כך עד עולם לכן מנה אותם ושם רשעים ירקב לא נאמר רק על בן קמצר וחבריו כמו שפירש התרי"ט בשלמא
הירושלמי כצנמו המ"י הג"ל סוכר ששם רשעים אומר על כל הג"ל וקשה קריתו לפי' הג"ל דהא לא מסקי בשמייהו ע"כ על כרחך צריך לדחוק שמנה מה שברורו לאפוקי לאידך
וא"ל לפה באמת פירש הרי"ב כאן ושם רשעים נאמר על בן קמצר ועל שאר השלשה שחשיב במתני' שזה נראה לו כאן דחוק לומר לשון רבים על יחיד והתי"ט כצנמו רוחק עצמו ורוי"ק.

הלכתא גבירתא בללא דפרק ג'

משנה א ב ג ד ה התורם תהדי"ש מסדר מערכה גדולה ואח"כ מערכה
קטנה שני' [שהי' בצדה שממנה לוקחין אש במחתה לקטורת בכל יום]
ואח"כ מעלה ב' גזירי עצים ומניחין על מערכה גדולה להרכות האש
ואח"כ נכנסין ללשכת הכלים ומוציאין כל כלי שרת הצריכין להן כל יום
שהן צ"ג, וכשמגיע זמן שחיטת תמיד דשחר שהוא קדש שחעלה החמה,
משיאר פני כל מזות, אומר הממונה על הפייס שהוא: הסגן "צ"ל וראו
ממקום גבוה אם הגיע זמן השחיטה", והרואה אומר "ברקאי", וחוזרין
ושואלין אותו אם הגיע כנפי האור עד שבחברון והוא אומר "הן",
משקין התמיד מים בכוס של זהב, וזה שזכה בשחיטתו [והאיך הי' ביה"כ
שהעבודה רק ככה"ג, ע"י לעיל ספ"ב כהג"כ, בענין הפייסים שהיו
ביה"כ] מושכו לבית המטבחים [הוא המקום שבצד המזבח החיצון],
והולכין אחריו הכהנים שוכו להעלות האברים [וביה"כ ע"י לעיל ספ"ב
לענין הפייס], ושהיון שם עד שפתחו שער ההיכל הגדול, ובשעת פתיחת
השער שוחטין את התמיד כך הוא בשאר הימים. וביה"כ כשיגיעו לשחוט
התמיד פורסין סדין של כוץ כה"ג וכו' ובין שאר העם על פתח בית
הטבילה, כדי שיכיר שעבודת היום כבגדי לבן רכזן לא כבגדי זהב,
ובית הטבילה זו הי' בחול במקוה שע"ג שער המים [רשאר טבילות
דיה"כ היו בקודש לטבילה בעזרה, שנקראת ע"ש הבונה בית הפרוה]
ופושט בגדי חול וטובל [ורכל העושה צרכיו הגדולים טעון טבילה,
אעפ"י שהי' כבי במקדש, והי' אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו
טהור עד שיטבול, וכל העושה צרכיו הקטנים צריך קדוש ידיים ורגלים],
ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו לא מכיור אלא מקיתון [פך] דזהב,
וכן היו כל הקידושין ביה"כ, ושוחט התמיד ומניח אחר לגמור השחיטה
ומקבל כהה"ג את הרם וזורקו על המזבח מצוותו, ואח"כ נכנס להיכל

ל"ה ע"ג ת"ר כל הטפל לשם בין מלפניו ובין מלאחריו הרי זה נחמק. ואחרים אומרים לאחריו אינו נחמק שכבר קדשו השם אמר ר"ה הלכה כאחרים וכן הוא במס' סופרים פרק ד' הלכה ג' וכן כתבו כל הפוסקים. ונחקר אם הא' ולאחריו מקודש כמוהו הוא איסור דאורייתא או דרבנן. ולכאורה נראה דבמחלוקת שנויה דאימא בפסחים דף י"ט ע"א דלירוף דאורייתא דכתיב כף אחת כל מה שבכף אחת היא ופליגי עליו דלירוף אינו אלא מדרבנן וכן כתב הרמב"ם בפ' י"ג מהלכות אבות הטומאה. וא"כ ה"ד צוה כיון שהיא תיבה אחת מזורף לקודש ואינו אלא מדרבנן. וכן מורה לשון הרמב"ם פרק יו"ד מהלכות יסודי המורה וז"ל ואע"פ שנתקדשו אלו אומיות הנטפלין אינו לוקה רק מכות מדרות ואילו באומיות השם עצמן כתב דלוקה וכן נראה לשון הגמרא שנתן טעם לשבח שכבר קדשו השם משמע רק מ"ד מעלתו שהוא טפל לשם שנתקדש כבר וכיון שהיא תיבה אחת אין מן הראוי למוחק. ושם חפשי וציותי בספרים וראיתי שכן כתב הט"ו צורה דעה סימן רע"ו ס"ק ד' בהדיא דאיסור מחיקת הנטפל אינו אלא מדרבנן. ובס"ק ו' כתב עוד להקל אם שכה כס מאלהיכם, דיכול לתלותו דאינו שם אלא שנתפס עליו קדושת שלפניו. וכן כתב הר"י הלוי סימן פ"א דאין לאות הנטפל אותו קדושה שיש לאומיות השם עצמן וכן כתבו בשו"ת הגרשוני סי' נ"ה וכתבו מעיל דקה סימן נ"ה. וכיון שנתבאר לנו דבר זה שהנטפל איסורו מדרבנן נראה צעני דיקלוק שחי אומיות כס ולכתוב ממורתו הם. **אבל לקלוק רק אות כ' ולכתוב ה' זה נראה לע"ד דאינו מותר דהוה אפשר שלא כסדרן ואף שאפשר דלענין הנטפל לא אמרינן זאת כמו שאוביח לקמן דאין איסור בהפסק הנטפלין. וגם המ"צ כתב דיכול לתלות היו"ד במלת אלהינו. אפ"ה דין זה צריך לי עיון מלשון הרמב"ם דכתב שיש להנטפלין כל קדושת השם עלמו.**

ובדין קליפה כתב המג"א ציימן ל"צ ס"ק כ"ו בשם משו"ב ר"י הלוי אף להרא"ש שאוסר לקדור האזכרות אפילו לתקנו אפ"ה מותר לקלוק ולכתוב במקומו. וראיתי צדק הבית סוף סימן רע"ו שהביא

(אר"ח סי' ח' סק"ג)

של חירון הראשון. ובסעיף ט"ז חשב לחומרא של חירון שני ולכך אפילו לא נפסק רק למטה בנקב ואינו מגיע הנקב עד אות אחר אם נעשה מחילת הכתיבה פסול ואין מקום למייהחו של הט"ו דהר"י מספקא ליה ואילו הכא לחומרא והכא לחומרא.

ומעתה לפ"ו אם נפסק בנקב אחר שנתב והנקב אינו מגיע עד אות אחר לכל החירונים ליכא שום חשב וא"כ כשר וא"ל חיקון. אמנם מה שיש לפקפק צוה לדעת ר"ת דמה שאמרו שלא יחסר קולו של יו"ד היינו קולו השמאל וכן שהנקב יקב צראש השמאל נחסר קולו הזה ואין שם אות יו"ד עליו לדעת רבינו חם ואף שזה יוכל לחקון לעשות המג צראש השמאל מ"מ כיון לדעת ר"ת לע"ע בטל שם אות מן היו"ד א"כ עתה יהיה כתב השמאל נגמר אות היו"ד וזה כמו מחילת כתיבתו א"כ צענין שיהיה מוקף גויל והרי אינו מוקף גויל. ולגרור צראשו שיהיה מוקף גויל אי אפשר דשמא הלכה כרש"י וגם עתה הוא יו"ד דלרש"י אין קפידא רק שיהיה רגל הימני קיים וא"כ אסור למחוק דבר מן השם. אבל נלע"ד אעפ"כ לחקון רק הקוף דהיינו לעשות מג צראש השמאל וצוה כשר אף שאינו מוקף גויל. חדא שמה חירון הראשון של הב"י אחת ועיקר הקפידא רק שלא יגיע באות אחר ואת"ל חירון השני אחת שמה הלכה כרש"י וא"כ היו"ד היא כהלכתא אף בלי הקוף ואינו מפסיד מה שאינו מוקף גויל כיון שכבר נכתב כהוגן.

סימן עו

סופר שטעה במקום שהיה לו לכתוב אלהים כתב אלהים

שאלה

אלה דברי הרב הגדול מהור"ר טיאה ווייל נר"ו

בדבר השאלה אשר נדברתי עם מ"ו הגאון נר"ו נשאלתי צופר שטעה בכתיבת היריעה בפרשת תלואה בפסוק ה' אלהים טעה וכתב אלהים מה תקנתא דיריעה.

מתחילה יש לנו חקירה אחת צוה דאימא בשו"ת דף

חזון איש

קלף ללא נשחיר דנשחיר קלף אף אם נמלא את כל הנקב דיו אכתי איכא ריות בין אות לאות אבל בנקב הממלא את כל האויר מראיתו מספקא דלמא נפסק מקלמ האות ובמקום הנקב היה המשך האות והו"ו ב' האומיות אות אחת דב' אומיות הנוגעות פסולין משום דנמשכות באות אחת בלורה מדשה, ואין לנו רא"י להכשיר זה לאחר הכתיבה למאי דקיי"ל דגיעת ב' אומיות פוסלות לאחר הכתיבה.

דברים מסתברים דזה שאין הנקב פוסל לאחר הכתיבה ופוסל בשעת כתיבה הוא ענין מחדש ואילו לא היתה לנו רא"י מכרעת על זה היינו פוסלין אף בנקב לאחר הכתיבה, והרא"י המכרעת היא מהא דאמרו יקב ירכו ונשחיר א"ק כשר, וזה אינו מכרע אלא בנשחיר עדיין קלף אחר הנקב, והטעם, דחסרון נקב הוא מחמת שאין ניכר איפה גמר האות דגויל מקיפה גמרה ניכר, ולורה מסוימה, אבל בנגמר אלל הנקב עין הרואה מספקא דלמא נחקר מקלמ האות, ולפ"ו יש לחלק בין נשחיר מקלמ

דלכ"ע עכ"פ יכול לנרפס בקליפה והיה הוא ותמורתו קודש.

ואף שזעני הוא ברור להחיר עם כל זה לא אביחי להחיר על דעמי לנד אס לא בהסכמת מורי הגאון נר"ו. ובאשר שאסור להשהות ספר שאינו מוגה ואף השאלה קלמ נחוץ כתבתי הנראה לע"ד הפעם. ידידיה המכונה טיאה בהג"א מוהר"ר נתנאל וייל מפראג.

תשובה

מה שרצה לומר שטעם קדושת הנתפלין הוא מטעם זירוף הנוכח בפסחים. לדעמי אין זה ענין לזה שאם היה מטעם זירוף ח"כ אפילו הנתפלין לפנייהם ג"כ יהיה עליהם קדושת השם. אבל עם כל זה דבר ה' בפיו אמח שקדושת השם ואיסור מחיקתו הוא מדברי סופרים אבל מה שעלה ע"פ זה להחיר לקלוף לא כן אני בדבר הזה. ואפילו למאן דמחיר לקלוף השם עלמו אוסר בזה דבשלמא השם עלמו בכ"מ שהוא קדושתו עליו וא"כ כשיקלפנו בשלימות נשאר בקדושתו אבל אלו אומות הנתפלים כל זמן שהם נטפלים להשם קדושת השם עליהם וכשקולפן לעזמן שוב פסק המעלה שלהם שהרי שוב אינן נטפלים להשם וזה פשוט. וכ"ף של אלהיך שהחיר הר"י הלוי לגרור שאני החס כיון שהיה רחב יותר מדאי לא נחקדש הגג שהוא ודאי אינו נטפל להשם שאות שאין לו שייכות ופירוש כלל פשיטא שאין קדושת השם מקדשו כלל ואפילו בשם עלמו אס ה' אחרונה הרגל נוגע בנג מותר לגררו כמו שכתב רמ"א בהגה"ה.

סימן עז

ספר תורה שלא היה נכתב מה טובו בראש עמוד

תשובה ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו והלכה כמותו. הוא כבוד אהובי ידידי הרב הגדול בתורה ויראה כבוד מהור"ר דוד הכהן נר"ו

מכתבו קבלתי ולרוב הטרחות לא היה לי פנאי להשיב ובפרט שהשאלה הוא דבר פשוט ואינו נחוץ לשה. ועתה שפניתי מעט עיינתי אחמול בלילה במכתבו. והנה הוא שאל הפירוש בדברי הבית יוסף צורה דעה סוף סימן רע"ג בבדק הבית שסיים ולי נראה דלכתחילה אין לכחוש ס"ח כן וכן נוהגין. ורוס מעלתו פירש כוונת הב"י דלכתחילה אין לכחוש צ"ה שמ"ו בראש עמוד. ורב אחד ממדינת מעהרין פירש כוונת הב"י דלכתחילה אין לכחוש ספר תורה כן היינו דלכתחילה אין לכחוש זולת צ"ה שמ"ו בראש עמוד. ומחוך כך נחלק הרב ההוא עם מעלתו גם להלכה

הב"י בשם המש"ץ דאסור לכתחלה לקלוף שמא לא תהיה הקליפה שלימה ויבוא לדי מחיקה אע"פ שהוא אומן ורזין אין חכמה ואין ענה וכו' ועוד שהדיו נבלע בגויל ונשאר רושם וא"כ נפסק השם חזיו צעלין וחזיו במחמתו. ויותר ה"ל לחוש לדברי החוס' דערכין דף ו' שאסרו לכחוש דבר במקום שהיה כחוש השם. ומיהו אפשר דהמש"ץ אוסר בנשאר רושם אף לדעת המחזיקין לקלוף ובסוף כתב שלא מיחה בסופרים מלקלוף לפי שבספר המצות הזכיר דין קליפה ולא אסרה עכ"ל. ומיהו נלע"ד בזה בנדון השאלה גם המש"ץ מודה דשרי דבשלמא בשם עלמו איכא איסור דאורייתא שפיר חייטין דה"ל ספק דאורייתא ולחומרא. אבל בנטפל דאינו רק איסור דרבנן ה"ל ספיקו דרבנן ולקולא.

ובזה נדחה נמי חשש שמא יהיה נשאר רושם וה"ל חזיו השם במחמתו כ"ז הוא מצד ספק להחמיר אבל גבי נטפל ה"ל ספק להקל. ועוד הרשב"ץ עלמו לא מיחה והמ"א ותשובת הר"י הלוי מחזיקין בפשיטות ולא שבקינן ספיקא דידיה מפשיטות הני מרי עמודי הוראה.

ואין לדחות א"כ אמאי לא כתב הט"ו האי תקנתא גבי נ"ו דלאהינו, די"ל דהחס מיירי בס"ח בגויל שלו דק או דליכא אומן שיכול לקלוף משא"כ בנדון דין דהגויל עב והסופר אומן ובקי לקלוף. אך הא תמיה גבי עובדא דר"י הלוי שהיה גג כ"ף פשוטה של אלהיך רחב מאוד. וכחז מחמילה דיקלוף מיבת אלהיך בסמינא חריפא כך שלימה ולגוזה כדרך שעושין סופרים

הבקיאים וצמסקנא העלה דיגרור רק הגג של הכ"ף ולהניח הרגל ולכחוש גג מחדש ע"ש. וקשה למה לא עשה תקנה זו רק לקלוף הכ"ף דהא הוא בעלמו כתב דאינו רק מדרבנן. וכי חמתא דהוי כמו מפסיק בשם דזה אינו דא"כ היאך פוסק במסקנא דיגרור גג של כ"ף הא מפסיק בשם אלא ודאי דהואיל דאינו רק הנתפל לשם אין לו קדושת השם עלמו ומותר להפסיק א"כ קשה למה כתב במחילה לקלוף כל השם הלכ בקילוף הכ"ף סגי. ואולי י"ל דהחס הוי בספר חורה ישנה וכיון דהשם עלמו היה על קלף ישן והנתפל היה על הנקלף מחזי כמנומר אבל בגרירה מעט מן האות לא מחזי כמנומר. וא"כ בנדון דידן דהיא יריעה חדשה למה לא סגי בקליפה וגדולה מזו מנאמי בנחלת אריאל על מסכת סופרים שכחש אס כתב אלהינו במקום אלהים אס ישר זעני המורה יחיר לעשות מהנו"ן מ"ס עכ"ל. אף שדבריו אינם צוררים לי אפ"ה נראה דמסכים דיכול לעשות חיקון בנטפלים. וביחר שאת יותר עזו שיש הרבה דיעות דמחזיקין למחוק השם עלמו בשביל מקונו דבענין זה לא נאמר הלכו. אע"ג דלא קיי"ל הכי אפ"ה בנטפלין אפשר

מלת ויאמר ועיין בא"ח סימן ל"ב צט"ו ס"ק כ"ו צד"ה והנה יש לפנינו דרך אחרת כי ותרצה טעמי צוה. ועל דבר האלפי"ן שלא עשה הסופר היו"ד שלמעלה כצורת יו"ד כלל רק עשה בחמונה שהדניק גופה של יו"ד פניה ויריכה הכל גוש אחד דבוק צו"ו שבאמצע כוה א תמהני מה זו שאלה. ויפה הורה הגאון אב"ד דק"ק רעכניץ לעשות כמבואר בצפר אליה רצה סימן ל"ב ס"ק ל"ג להוסיף למעלה ולעשות על גוש זה כמו ראש ויהיה הראש הזה היו"ד וכל הגוש הזה יהיה ירך יו"ד וימשיך הראש צרצרו כלפי שמאל יוחר מן הגוש הזה ויעשה גם הראש עב קנת ויהיה יו"ד עבה ופניה וקו"ה השמאלי שיעשה לא יגע צו"ו שבאמצע. ובחנם האריך הרב מוה' זלמן צוה. זולת זה בצלפולו של הרב מוה' זלמן צדיני מחיקת השם לא רציני להאריך כי כל זה לפי דעתו שלא נתרצה בחיקון זה של צעל אליה רצה. אבל לעניינת דעתי שזה חיקון טוב למה לנו למחוק בחנם. וכל זה באלפי"ן שבשם אבל שאר האלפי"ן שבשאר חיצות ודאי יגרר ויחקן. ולרוב הטרדה אין להאריך. דברי הכותב הד"ש.

סימן קעא

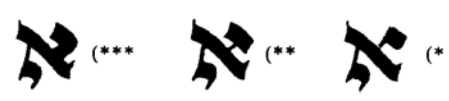
ס"ת אשר בכל האלפי"ן יו"ד העליונה הפוכה איך יתקן האלפי"ן של שם אלהים תשובה לכבוד אהובי ידידי והביבי, הרב הגדול, מעוז ומגדול, המופלא האלוף כבוד שמו מוה' זלמן גר"ו.
מכתבו הגיעני בשבת ואחמול ראימי דבריו והוא שאל

ס"ת של האלפי"ן נכתבין היו"ד העליונה הפוכה כוה * מה דינו. ואם נימא נחקן מה תקנה יש לאלפי"ן שבשמות שאינם נמתקים. הנה אהובי אס היינו רואים למנוח חיקון היה צדינו לחקן גם האלפי"ן שבשמות וכך יעשו, מתחלה ימשכו היו"ד למעלה צרצרה גם לצד שמאל כוה ** ויהיה כמו זי"ן קטנה וממ"נ מותר לנו לעשות כן דאס צריכה היו"ד שעל גב האל"ף להיות דוקא נורת יו"ד ממש א"כ לא נתקדש השם כלל. ואין כאן מוחק השם ואין לדמות זה למה שמבואר בסמין רע"ו סעיף י"א בהג"ה צרעא דה"א שאס נוגע רק מעט יש לספק אס מותר לגרור הרגל ומבואר צט"ו ובש"ך הטעם כיון דכל העולם קורין אותו ה"א נראה כמוחק השם. דשם צשעה שגורר לא נשאר שום רושם ורואים שאין כאן ה"א ונראה כמוחק השם אבל כאן אף שבעיני הרואים גם כוה * נקרא אל"ף הרי גם כוה ** נראה להם אל"ף ואין כאן גם למראה העין כמוחק השם ואחר שעשה כוה יעבה ראש הימיני כוה *** עד שיהיה שוה ליריכה וישאר רק ראש השמאל ויהיה אל"ף כחקנה ועיין באלי רצה סימן ל"ב ס"ק ל"ג. והרי המלאחי לו תקנה לכל האלפי"ן. אבל באמת נלע"ד שכל נורות האוחיות שהביא הב"י בסמין ל"ו אינן לעיכובא שכל מה שלא נכתב ^{בגמרות} אינו מעכב וכמה שניו אוחיות יש בין כתב שקורין וועליש ובין כתב הנקרא תמה כי רוב נורות האוחיות בכתב וועליש אינם כפי שהם צב"י וכי ס"ד לפסול הספרי תורות הנכתבים בכתב וועליש [א] [ב]. וכבר ביארתי זה בחיבורי נו"צ חיו"ד סימן פ' ע"ש. והיה זה שלום. דברי הד"ש.

חזון איש

שאלו כאן יו"ד הכשר בגט, והוי שניו צורת האל"ף, ובנו"ב חנינא יו"ד סי' קע"א כתב להכשיר משום שלא נכתב פסולו בגמ', ור"ל אע"ג דבאלפא ביחא דר"ע קרי לי יו"ד וביו"ד ודאי פסול והוזכר בגמ' לפרש"י מנחות כ"ט א', ולפר"ת פסולו פשוט, מ"מ אין לפסול והביא רא"י מכתב וועליש ומשמע דבכתב וועליש יש אוחיות שפסולים ע"פ הב"י, והדבר צ"ע דלכאורה אי אפשר להכשיר דבר המבואר בב"י לפסול, והדבר חימא דבאה"ע סי' קי"ג דן הגו"ב בקש"י בגט והביא דברי המ"א שהוכיח דבגט כשר בלא קש"י מהכשיר הרמ"א אה"ע סי' קכ"ה צעוקן היו"ד שעל האל"ף נוגע בגוף האל"ף ש"מ דמקרי יו"ד בלא עוקן וכמש"כ לעיל, והנה פשיטא לי דבעינן באל"ף יו"ד כשר ואין הכשיר אל"ף שיו"ד שעליו אין לו רגל רק עוקן הנוגע בגוף האל"ף הלא יו"ד כוה ודאי פסול בגט ובחומ"מ אי אפשר לחקנו משום שלא כסדרן, ואין יוכשר באל"ף.
(ארי"ח סי' ט' סק"ד)
[ב] מכתב יקרחם הגיעני, ואמנם תמורה היא ההלכה, ולא נחנה להקבע ע"פ סיפורים, אלא העיקר העיון בגמ'

[א] כ' המ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ט, דאס קו"ו ש"י שבאל"ף נוגע בגוף האל"ף כשר שהרי חשיב יו"ד בלא העוקן, ר"ל אע"ג דקיי"ל כר"ח דעוקן השמאלי צו"ו מעכב מ"מ יו"ד שבאל"ף כשר בלא עוקן כיון דבלא עוקן כשר בגט ומותר לחקנו בחומ"מ, וכשארמו באלפא ביחא דר"ע מפני מה יו"ד שעל האל"ף זקוף כו', דשמעינן דחמונת האל"ף שעליו יו"ד, אין הכונה רק ליו"ד שכשר בגט אבל אינו צריך למנאי העוקלין שבאות יו"ד, והלכך יו"ד שעל האל"ף שאין לו קו"ו כשר, והנה דעם המ"א שאס היה העוקן מעכב צו"ו שעל האל"ף דין הוא שגם צעוקן ארוך הנוגע בגוף האל"ף פסול שאצד נורת קרן נגגיעחו, אבל כיון שאין הקו"ו מעכב גם קו"ו ארוך הנוגע באל"ף אינו פוסל, ונראה דאירי דניכר שהקו"ו הוא עוקן היו"ד צדקומו ובמקומו ועיקר נורת היו"ד לא נפסדה, אבל אס ע"י הקו"ו אצדה נורת היו"ד ונראה כנורה חדשה פסול.
ולמדנו מדברי המ"א דאס אין על האל"ף יו"ד הכשר בגט פסול, ולמדנו שאס אין ליו"ד רגל ימינית רק עוקן השמאלי נוגע בגוף האל"ף פסול, שהרי אל"ף זה פסול בגט כיון

קעא) ועל דא ה בעי למכתב שמא קדישא, י בקדמיתא, קוצא חד לעילא, וקוצא חד באמצעיתא, וקוצא חד לתתא, והא אתמר. לבתר יה, דלא מתפרשן דא מן דא לעלמין, כגוונא דא ה. בגין דישתכחו תרווייהו בשלימו דכלא, אב ואם בן ובת. כגוונא דא י"ה. הרי לך כל שלימו דמהימנותא.

קעב) לבתר אתפשט מהימנותא, ונפקין תרין בנין מכללא כ חד, בארתייהו. בן נפיק מתרווייהו, והוא ר' דשמא קדישא. בת נפקת מסטרא דאימא, והיא ה' בתראה דשמא קדישא. ולא אשתלימת אלא עם ו', בגין דמניה אתזנת, ועל דא בעי למכתב ר', ולבתר ל ה', כגוונא דא ה, הרי ר' וההוא אתפשטותא דנפיק מניה, כגוונא דההוא נהר דנפיק מן י', בגין דמניה אתזנת. נ ר' הרי בן דנפיק מניה לתתא.

קעג) והא מלין אלין אוקים לון אבא, והא אתמרו. ואנא כד מטינא למלין אלין, אימא לון, בגין דפקדונא דאבא הכי. והכי בעי ב"נ לאזדהרא בשמא

חלופי גרסאות

ח מאן דבעי. ס ל"ג ה. י ו"ה. כ דא. ל וא"ו ה"א. מ והי ; ו"ה. נ והרי.

סוד כתיבת שם הוי"ה	הסולם	מאמר
<p>נשלמת אלא עם ו', כי המלכות אינה נשלמת אלא ע"י ז"א, משום שממנו ניזונית, דהיינו מקבלת שפעה. וע"כ צריך לכתוב צורת ח', שתהיה בה ו' תחילה, ואח"כ ח', כעין זה ו' שהם ז"א ומלכות הכלולים במלכות. הרי הו' עם ההתפשטות היוצאת ממנו, המשלמת צורת ח', דומים כמו נהר היא תבונה, היוצא מן י' שהוא ישראל סבא, כמו שנתבאר בצורת ה' ראשונה דהויה לעיל בדבור הסמוך. משום שממנו מן הו', ניזונית הח' שהיא בינה, אף כאן בח' אחרונה צריכים לכתוב תחילה ו' ואח"כ למשוך ממנה צורת ח', כי ה' זו ניזונית מו הו'. ו' זו, שבתחילת צורת ח', הרי הוא בן היוצא ממנו מן הו' דהויה, למטה, בתוך הח' האחרונה. כלומר, שהוא ז"א שבמלכות.</p>	<p>קעא) ועל דא בעי וכו' : ועל כן צריכים לכתוב את השם הקדוש, ה' בתחילה, וצריכים לכתוב קוץ אחד למעלה, מעל ה' וקוץ אחד באמצע ה', וקוץ אחד למטה בתחתית ה'. שה"ס כח"ב המרומים ב'. וכבר למדנו (לעיל אות קמ"ז). אח"כ צריך לכתוב יה, שאינם נפרדים זה מזה לעולם, כאפן זה, ה' דהיינו שתחילה יכתוב ה' שבקרון זוית, ואח"כ ימשוך ממנה ב' קוין, אחד למעלה על הגג, ואחד למטה לרגל ימנית, וקו קטוע ברגל השמאלית. כדי שימצאו שניהם בכל השלמות, אב ואם, הכלולים ביוד, שהם או"א עלאין. ואח"כ הוציאה ה' מתוכה את המילוי ו"ד ונעשית ממנה אות ח' בציוור ה' שהם בן ובת, של ה' כי ו"ד דמילוי יוד ה"ס ז"א ומלכות הכלולים בחכמה (כנ"ל אות קנ"ז) הנקראים בן ובת. כעין זה צריכים לכתוב י"ה. הרי לך כל השלמות של האמונה. שהיא בינה.</p>	
<p>קעג) והא מלין אלין וכו' : והרי דברים אלו העמידם לי אבי, ונאמרו. ואני, כשמגיע אני לדברים אלו, אני אומר אותם כך, משום שכן הוא פקדון של אבי. כלומר שכן נמסרו לי. וכך צריך האדם להזהר בשם הקדוש, שיכתוב השם הקדוש באפן זה. וזה הוא כראוי. ואם לא באפן זה, לא נקרא שם קדוש, ונקרא פגום. ומי שפוגם את השם הקדוש טוב לו שלא נברא.</p>	<p>קעב) לבתר אתפשט וכו' : לאח"כ נתפשטה האמונה, שהיא הבינה, ויוצאים ממנה ב' בנין מכלל אחד, ומתחלקים לדרכיהם. הבן, שהוא ז"א, יוצא משניהם, מישטו"ת, והוא הו' של השם הקדוש הויה. הבת, שהיא המלכות, יוצאת מצד אמא, דהיינו תבונה, והיא ה' אחרונה של שם הקדוש הוי"ה. ואינה (דפו"י דף י"א ע"ב) 62</p>	

תליתאה

שנטל ממנו עטרת החבר ויקרא בתורה שמואל בלי חבר, משמע שקראו שם קודש של זימלן שמואל. אמת כן הוא בסוף התשובה, ובתחלת התשובה שם כתב שיקרא זימלן דמתקרי בנימין, ולא ידעתי מה אידון ביה:

הנה אין ספק אצלי שאין אב קורא שם בנו בשעת מילתו בשם חול לבד בלי שם קודש, אך לפעמים יאמר צבי הרש וכוונתו המכונה הרש ולתורה יקרא צבי לבד וכן כולם. והנה אם היה מבורר שהאב קרא שם בנו נפתלי זימל, והיה כוונתו כנ"ל אין הפסד במ"ש המכונה זימל אע"ג דאינו יוצא משם נפתלי, וכן דעת רוב האחרונים וכן נהגו, ועיין תשו' בית אפרים שהביא הדר"ג. אך אם לא ידוע להבין שם הקודש שנתן לו בשעת מילה, אלא היה הוא מעצמו כשנתגדל ציוה לקרותו לתורה נפתלי א"כ אין ענין לשם זימל עם שם נפתלי שהרי קדם לו י"ג שנה, אך כיון שהסכימו המחברים בשם שעולה בתורה הוא עיקור ושם של חול כמו פורתא, ע"כ יכתוב נפתלי דמתקרי זימל, ומספק יתנו עוד גט אחר, אבל לכתוב שניהם אין דעתי נוטה כלל. ולדעתי יכול לברר ספק זה אם יחקרו אחר מי נקרא זימל וממי יצא שם זה, ואיך נקרא לתורה אותו שנקרא שמו עליו, זהו דעתי העניה בענין זה, ולהד"ג משפט הבחירה:

אוצר החכמה

ואחתום בכרכה:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה כב

שיל"ת, פ"ב מש"ק י"ב אדר"ש תקצ"ד לפ"ק.

שנית להחכם הנ"ל:

גי"ה הגיעני, והנה דלה דלה ואשכח מרגניתא שם זמה בד"ה א' קפיטל וי"ו [ה'], ומזה נ"ל לפר"מ כ"ת דזימל הוא שם קטנות משם זמה, וע"כ אין לכתוב המכונה זימל כ"א דמתקרי. אומר אני לו יהיה כדבריו אין נפקותא לשעבר, כי עד היום הזה לא נתגלה זה לכל רושמי שמות גיטיין, ומר מציאה מצא, ואם האמת אתו מצוה לפרסמו בדפוס בספר אחד למען ידעו מכאן ואילך כל הקורא בנו

ושם העיר יעיין בטיב גיטיין בשמות העיירות ס"ק ל"א ולעיל מיניה [בליקוט הא'] ססק"ד. וזכות אבותיו יעמדו לו להנחהו במעגלי צדק כנפשו ונפש א"נ לנצח:

אוצר החכמה

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה בא

שיל"ת, פ"ב יום ד' בטוב שבט תקצ"ד לפ"ק. שלום וכ"ט לה"ה הרב הגאון המופלג זית רענן יפה פרי תואר קרא שמו מפואר ומהולל כבוד ק"ש תפארתו מה"ו שאול לאנדא נ"י:

יקרת קדשו הגיעני בזמנו ולא היה ראוי להשיב מתרי טעמא, א' אחריות דאחרוני ובאתרא דרב אב"ד קבוע במקומו לא קבילנא עלי, שנית הענין עצמו שמות גיטיין אני מונע מלהכניס עצמי בדברים שאין להם שורש בש"ס, וגדולי אחרונים אשר מימיהם אנו שותים מלאו גוילים מזה. ובאמת מעיקור דין תורה אדם החותם עצמו בשטרותיו וח"כא) וכל עניניו בשם ידוע, ואם ילוה או יקנה וימכור בשטר בזה השם יתעביד ליה דינא, ואם יכתוב כמו שרגילים לכתוב בגט דמתקרי כך או מכונה כך לא יתקבלו השטרות ההם, וא"כ למה יפסל הגט אם נכתב בזה"ל אין לך מוכח מתוכו יותר מזה, ואדרבא בלשון שכותבים בגט אינו ניכר לרוב בני אדם. אך יען כתבו בספרים לפי זמניהם כללים ששם שעולה בתורה הוא עיקור ואידך מכונה או דמתקרי או שם שנשתנה ע"י חולי וכדומה, עי"ז כבר נתקבל כן בכל התפוצה ויודע שעניני גיטיין משונה משארי שטרות, ואם ישונה יוצאי' עליו לעז, ועי"ז בנוי כל עניני שמות אנשים ועיירות ונהרים, וקשה בעיני להכניס עצמי ולכלות זמן בחיפוש דברים אלו, אמנם לגדולת הדר"ג המבקש אכתוב דעתי כאשר הייתי עושה אם היה מעשה כזה בא לפני, אבל לא אכניס עצמי במחלוקות ולעשות סנגוריא:

הנה שם זימל לא נזכר שם הקודש שלו ובקהלותינו קורין לתורה משולם, ובספר שמות כתב שמעון מכונה זימלן, וכתב בספר טיב גיטיין [שמות אנשים ז' סקי"ב] שכתשו' מהרי"ו סי' קמ"ז כתב על זימלן

(א) ר"ת: וחלוף כתב.

להם הממונה [ל"ח ע"ב] גבי דואג בן יוסף. עכ"פ אין ללמוד מדורות הראשונים וחלילה שיקרא אדם שמו זמה א:

איכרא בנידון שלפנינו כבר כתבתי לפרמכ"ת נ"י כפי שנכתב לי מחבורת ת"ח משם וגם עתה מהגאב"ד בעצמו שהגט ניתן עפ"י הרב הגאב"ד נ"י, ושהוא בדק ומצא שם כמה בני אדם שנקראים לתורה נפתלי וכינוי יש להם זימל. ואחד מהם מקרובי המגרש וממשפחתו, אשר כפי הנראה שאביו של זה קרא לו כן, מעתה אין לפקפק, והפקפוק הוא נפתלי נפתל ומעקש. וגדולה מזה בעובדא דמהרי"ל המועתק בטיב גיטין סוף שמות אנשים [אות ש'] ס"ק כ"ד בשם זלמן שמרי' שסמך על שמצא במצבת קברי משפחתו חקוק שם זה. וכה היה דברי בתשובתי הראשונה לבדוק בבני משפחתו. ועובדא הוה פה באחד שגירש ושם אביו אלי' וצריכים ב' גיטין, א' אלי' בוי"ו והשני בלא וי"ו, והראשון בוי"ו עיקור כיון שרוב אלי' דקרא בוי"ו כמבואר כל זה במקומו. אמנם חקרתי על משפחת המגרש ממי יצא להם שם זה ועל שם מי נקרא, ונתברר שהיה ממשפחת הגאון אלי' רבה ז"ל, וראיתי בספרו אלי' זוטא שיר' חרוזים שחיבר המחבר ז"ל ראשית חרוזים אלי' בלא וי"ו, ומשו"ה הסכמתי ליתן גט הראשון בלא וי"ו והוא העיקור וגט השני בוי"ו, וכשהוצעתי הדברים לפני מו"ח הגאון דק"ק פוזנא קלסיה [ע"ל סי' כ"ו]. והכא בנידון שלפנינו אין נדנוד חשש והמערער יחוש לעצמו:

אמנם לדין במקום אחר כיוצא בזה אלו לא נמצא בשום מקום שם כזה, ואלו לא מצא מהרי"ל שם במשפחתו וידעינן בוודאי שלא נשתנה ע"י חולי כי לא חלה מעולם, ואך רק הוא בעצמו לא ידע [איך] לקרות עצמו לתורה וקרא שמו שמרי', אין ספק אצלי שהיה צריך לכתוב שמרי' דמתקרי זלמן, דכיון שניתן לו שם זלמן בעריסה ושוב נתחדש שם שמרי' לא שייך לומר שם הראשון יהיה טפל להשני, וע"כ לא קאמר מהר"מ מינץ [סי' ס"ד] אשר רמז עליו ב"ש סי' קכ"ט סק"ל ובנב"י [תנינא אה"ע] סי' קי"ט הוא לא מיירי אלא בנשתנה מחמת חולי, דדעת המברכים לעקור שמו לגמרי ולקבוע לו שם אחר, ואז נעשה זלמן מכונה לשם שמרי' השני,

זימל שהוא צומח מזמה, אבל עד עכשיו לא ידעו מזה והיה כינוי לשם אחר או לשמעון ושמואל ונפתלי ולכל מה שירצה. וכבר כתבתי כי כל הענינים הללו אינם תורה אלא הסכמה בעלמא, וע"י ההסכמה נעשה מוכח מתוכו ונשמר מלעז ג"כ, ואם ישונה דבר לא יהיה מוכח מתוכו שזהו המגרש וגם ללוועזים בלעז שאין זה המגרש:

ובל זה אנו צריכים אם נניח שהדין עמו שזימל הוא קטנות משם זמה, אבל רחוק מאוד בעיני שיקרא אדם מישראל שם בנו זמה שהוא עצת חטאין, ואפי' כידור שאין במשמעותו דבר רע, רק לשון הקרא [דברים ל"ב כ'] כי דור תהפוכות דסמוך כידור לתהפוכות, [וה"נ הו"מ"ל כי דור ישרים יבורך א], ומ"מ כיון שנזכר בקרא לרעה [דייק ר"מ שמו, כמבואר פיה"כ [פ"ג ע"ב], ונותנים שם זה לממזר כמבואר בש"ע ה"ל מילה [סי' רס"ה ט"ז סק"ח], מכ"ש שם זמה שהשם עצמו מגונה, דהכי מסיק רבא במס' ע"ז י"ז ע"ב דרבנן הוה ס"ל דזמה לשון עצה, ותרגום אונקלוס [ויקרא י"ח י"ז] מוסיף תיבת חטאין, כך הוה ס"ד, ומסיק רבא דליתא אלא זמה גופיה ר"ל עצת חטאין, וכתיב [יחזקאל כ"ג מ"ח] ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה, לא יעלה על דעת ישראל לקרוא שמו בשם זה. ובית לוי שקרא בנו זמה, אולי לא ידעו עדיין מה שאמר דהע"ה ברה"ק אשר שם שמות בארץ [תהלים מ"ו ט' וברכות ז' ע"ב], ולא נזהרו, שהרי קראו בנו קרח והוא שם אלופי אדום, ולא נזהרו בושם רשעים ירקב, וחזי מה עלתה ביה בקרח א. עוד נמצא בד"ה הנ"ל [ט'] בבני לוי שם שאול, לא ידעתי אם הוא זה נקרא קודם שאול בחיר ה' או אחריו, יהיה איך שיהיה לא נזהרו לקרוא בשם שאול מרחובות הנהר [בראשית ל"ו ל"ז] ממלכי אדום אשר מלכו לפני מלך מלך לבני ישראל, ושאול בן הכנענית עיין מס' סנהדרין פ"ב ע"ב. ועיי' מ"ש טיב גיטין בשם שאול שרגילין לקרותו שואל, ואין ספק שהוא מטעם הנ"ל. וחנה קראה בנה שמואל כי מה' שאלתיו [ש"א א' כ'], ולא קראתו שאול מלשון שאלתיו, והפסיקה התיבה במ"ם, אין ספק אצלי כי היתה נזהרת בזה מטעם הנ"ל. וקיש אבי שאול לא נזהר וחזי מה עלתה ביה. וכי האי גווי בש"ס ס"פ אמר

א) ראה לשון מרן בהגהות אה"ע על שמות אנשים לב"ש אות ז'.
ב) וכ"כ בחת"ס עה"ת סו"פ בא ד"ה כיון, ור"פ קרח ד"ה קרח.

א) לשון זה לא מופיע בתנ"ך, וצ"ע כונת מרן בזה.
ב) וכ"כ בחת"ס עה"ת סו"פ בא ד"ה כיון, ור"פ קרח ד"ה קרח.

ליוצרו. ושם כתב לה"ר אליעזר דאין שמו על שם אליעזר עבד אברהם והוא ארור ולא מסקינן בשמייהו, אלא שמו הטוב על שם אליעזר בן משה רבינו ע"ה עכ"ד. ומ"ש שהוא על שם אליעזר בן משה רבינו ע"ה כלומר ואף ע"ג דבשם עצמו נקרא מי שהוא ארור אין לחוש כיון דאיכא צדיק שנקרא בשם זה. וכ"כ התוס' פ"ק דשבח דף י"ב ע"ב משם ר"י דאטו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ע"ש. אך מצאה החקירה מקום לנוח על משה רבינו ע"ה איך קראו אליעזר כיון דאליעזר הי' ארור, דאף ע"ג שהוא לא כיון שיהי' על שם אליעזר עבד אברהם וטעמו ונימוקו עמו כי אלהי אבי בעזרי, מ"מ מאי דאמרינן דלא מסקי בשמייהו היינו הגם שאינו קורא על שם וגם יש לו טעם בשם.

והיה אפשר לומר דהיכא דהשם עצמו הוא טוב נאה ויאה לא משגחינן אם אדם רשע נקרא בשם זה, והכא דשם אליעזר הוא טוב מאד ופותרונו דהמקום הי' בעזרו לכן משה רבינו קרא אליעזר. והרב המבי"ט לא הוצרך לזה בנדונו ויפה אמר שנקרא על שם בנו של משה רבינו ע"ה, אבל למשה רבינו ע"ה עצמו אפשר לומר כאשר אמרנו דהשם עצמו הוא טוב.

וכזה ראיתי בשו"ת בשמים ראש חדשות מעתה ומיחסים אותם להרא"ש ושאר גדולים שכתב בס' ק"ץ וז"ל, ובעיקר השאלה כיצד קורין ישמעאל אין אנו צריכים לדברי המדרש שישמעאל עשה תשובה דכל ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורים השם ניתן מעצמו לקרות, אבל בשם כעור או שאין לו הוראה נעימה מתוך שנתלבש בה רשע סימנא מילתא היא עכ"ל. הרי שהרב ז"ל פריך שפיר לישמעאל דהשם נאה ויש לו הוראה נעימה וה"ה לאליעזר כדאמרן. וראיתי שם בכסא דהרסנא שהגי' על זה וז"ל אי קשיא דשם במדרש נראה דעשו יש לו הוראה נעימה וכן ודאי שהרי יצחק ורכבה קראוהו כן והכתוב מודיענו זאת ודאי לסימן דבר הגון הוא. ונראה דרבינו לא בא לתרץ זה כי אין שאלה על השלילה איהו לא בא אלא לסלק הקושי' בשם ישמעאל איך מסקינן בשמיה עכ"ל. ומ"ש דרבינו לא בא לתרץ זה וכו' לא נהירא דכל עצמו בא על

הגהות כספר אשל אברהם שנדפס מהרב מר אביו ז"ל.

(לא) מהר"ר אברהם ברודו. אחד מרכני קונשטאנדינא ושקיל וטרי עם הרב פ"מ. חיבר ברכת אברהם דרשות. ועלה לעה"ק ירושלים ת"ו בזמן רבינו מהר"א יצחקי והוא חותם בראש. וכן הוא בהסכמת עין יוסף מציעא. והיתה מנוחתו בעיר הקדש ירושלים תוכ"ב. וכיום שמועתו בקונשטנדינא אפטר עלוי הרב דת ודין רב עמנו גם מקום ללון.

(לב) מהר"ר אברהם בכ"ר ברוך. הובא תשובתו כתורת חיים למהרח"ש ח"ג סי' פ"ו.

(לג) מה' אברהם ברוך מגוריציא. (עיין חסד לאברהם בח"ב).

(לד) מר רב אברהם גאון. הוזכר בתשובת רב שרירא גאון אשר הובא בס' יוחסין.

וראה זה חדש שלא מצינו בתנאים שבמשנה והכרייתא תנא ששמו אברהם וגם כאמוראים לא מצאתי כעת בס' יוחסין. כי אם כאמוראים מייתי חני אברם. גם שם יצחק בתנאים שבמשנה לא יש מי ששמו יצחק, אך בכרייתא ובוהר הקדוש יש, ובאמוראים הרבה יש ששם יצחק, ובשם יעקב יש זכר כמשנה ובכרייתא והרבה בש"ס, ומהגאונים ואילך נשתרכבו שמות אברהם יצחק ויעקב בגאונים וברכנים ובכל המון ישראל עד היום הזה. וגם באות מ"ס להלן (עיין רב משה גאון) הבאתי שמצאתי בכ"י מי שהפליא שלא הי' בתנאים ואמוראים מי שנקרא משה עד הגאונים ע"ש.

ודע שהרב המבי"ט בח"א סי' רע"ו כתב דאין ראוי להעלות שום שם אדם או נח או שם ועבר שאין להעלות שם אלא מאברהם ואילך, והנקרא בשם יפת וכיוצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו ככלל (בשם) מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח

אליעזר, וכיוצא כתבו תוספות ישנים ביומא והריטב"א שם משם התוס' דשאני ישמעאל דה' קראו כן עיי"ש ואין כאן מקום להאריך.

מעתה הבא נא אבא לדברי הרכ המבי"ט דאין להעלות שם אלא מאברהם ואילך והנקרא בשם קודם אברהם אינו נכלל במי שעמלו בתורה וכו'. והדבר קשה על הרכ שיאמר כן מדעתו בלי שום סמך מרז"ל או מקבלת הגאונים, ואלו ה' אומר בדרך עצה טובה החרשנו אבל לגזור אומר שאינו נכלל במי שעמלו בתורה וכו' זהו דבר קשה. והעולם נוהגים בהפך קראו בשמותם אדם נח שם מהללאל וכיוצא. והנה הרב כנה"ג ביו"ד סי' ס"ה הביא דברי הרכ המבי"ט הנזכר וכתב עליו ואני תמי' שהרי מצינו באמוראים רבי בנימין בר יפת, וח"ו שאביו של רבי יפת פרץ גדר חכמים וזכה לבן גדול בתורה ובחסידות כר' יפת עכ"ל. ובספר מכשירי מילה כתב ויש להרגיש על דבריו דיפת לא מצינו שהי' גדול בתורה ולעולם אימא לך דאבי יפת לפי שפרץ גדר לא זכה לבן תלמיד חכם אבל יפת גופי' דנקי מחטא זכה לבן גדול בתורה כר' בנימין, וברר"ז כתב דכיוצא יש להעיד מעקביא בן מהללאל, ואף בדבריו יש לפקפק כמ"ש על הרב החבי"ב עכ"ל. ואשתמיט מיניה דהרב ס' יוחסין מנה ר' יפת אביו של ר' בנימין בכלל האמוראים ע"ש. וידוע דהרב ספר יוחסין גדול כחו ובקי מאד בש"ס ובמדרשים ועליו סמך הרב כנה"ג כמו שכמה פעמים מביא רא"י ממנו. ועוד נ"ל דהי' טעות קולמוס להרב כנה"ג או למעתיק והי' רצונו לכתוב ואני תמי' שהרי מצינו באמוראים ר' יפת אביו של ר' בנימין בר יפת, ואגב שיטפיה דהרב ז"ל או מהמעתיק כתב כמו שכתוב לפנינו. ומאי דכתבתי אני הדל בברכי יוסף דיש להעיר כיוצא מעקביא בן מהללאל היינו דמסתמא מהללאל הי' גדול בתורה, ועוד דכיוצא כתבתי ור"ל איך בני העיר לא הודיעו לאביו. שוב ראיתי בס' סדר הדורות שפקפק קצת על הרב ס' יוחסין שמנה ר' יפת בכלל האמוראי' דהול"ל ר' בנימין בר יפת. ואין זו רא"י דאשכחן ר' אליעזר בן פדת ור' פדת הי' אמורא כמ"ש ביבמות קי"ד והרב ס' יוחסין, ואין להאריך בזה וכיוצא אשכחן דכוותי', והרי

התלמיד הלך אשר טען בקוראו רבי ישמעאל למה אין קורין ר' עשו, ובדברי תורה כתיב ענה כסיל הגם שצוה לרחות התלמיד ההוא שדרכו להתלוצץ ע"ש. אמנם נראה דרבינו בדבור א' השיב הכל ואמר דשם כעור או שאין לו הוראה נעימה וכו' ושם עשו אין בו הוראה נעימה הגם דאינו שם כעור דעשו היינו נעשה ונגמר כמו שפירש"י ואין בזה נעימה, ולא כמו שעלתה על דעתו של המגיה הנזכר דנעשה ונגמר אינו מורה שיהי' רע או טוב אלא שהוא משונה משאר ילדים, ואדרכא כל שינוי רע. ותו ק' עליו שהוא שאמר שראה המדרש ושם נראה דעשו יש לו הוראה נעימה, וכתב ג"כ שיצחק ורבקה קראוהו כן, כשתים לא עלתה לו, דהרי אמרו בכ"ר פ' מ"ג ויקראו שמו וגו' הא שרא שבראתי בעולמי אמר ר' יצחק אתון קריתון וכו' אף אנא קורא לכני בכורי שם כה אמר ה' בני בכורי ישראל עכ"ל. ועמ"ש הרב יפת שם ובפירש"י. ונראה שהעולם קראוהו עשו וכיון שהשם עצמו אינו כעור והי' שם שמות בארץ נחרצו יצחק ורבקה ע"ה כמה שקראוהו מרבית העם בלידתו ונודמן כפי כלם שם הזה, ולמפרע נודע הי' משפט עשה שקראוהו כן, דרמו הא שרא שבראתי בעולמי ועל שהעם קראוהו כן אמר אתון קריתון וכו'.

ואחרי כותבי יצאו עוררין על ספר זה כמ"ש לקמן במערכת בי"ת ע"ש. ומתוך הדברים אפשר לומר דלא נאמר לא מסקינן בשמיהו אלא כשהוא רשע אבל הכא אליעזר הי' צדיק, ואמרו פ"ג דיומא [כא. כ] אליעזר זקן ויושב בישיבה הי', ואפי' תימא שהי' ארוור מן הגזע שלו והוא לבר מגופיה כלומר שהוא עצמו הי' צדיק וחכם ודאי מסקינן בשמיהו, וקשה על הרב המבי"ט איך החליט דלא מסקינן בשמיהו אם לא שכן משה רבינו ע"ה נקרא כן. וכ"ש דאמרו רז"ל שיצא מכלל ארוור ויש אומרים שנכנס בחיים לג"ע כידוע מרז"ל.

ועוד אפשר אף לסברת הרב המבי"ט דלא מסקינן, דאמרו רז"ל [במ"ר יט, ד] כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה אומר אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה וכו' ואמר יהי רצון דיצא זה מחלצי הה"ד ושם האחד המיוחד אליעזר, וא"כ שאני הכא דמשמאי מיהב יהבו לי' כמעט שם

ומה טוב ומה נעים מה שארוז"ל [כרכות טז, ב] דאין קורין אבות אלא לשלשה אברהם יצחק ויעקב אבותינו ע"ה דאוצר נשמת ישראל הוא אוצר בפ"ע מאברהם אע"ה ואילך, ולכן אין קורין אבות לא קודם ולא אחר כך כי הם האבות ומאבות יצאו התולדות.

ומ"ש למעלה על תשובת בשמים ראש וההג"ה אשר שם, בקונטרס יוסף אומץ סי' הנזכר הבאתי במאמרי רו"ל מב"ר ותנחומא ובארתי הדבר ע"ש דוק.

(לה) הרב מה' אברהם גאטיניו, תלמיד הרב כרם שלמה, חיבר ס' נחמד מדרושי' בפלפול הוא ס' טירת כסף וספר צרור הכסף משו"ת, והרביץ תורה בתלמידים שלמים וכן רבים בעיר תהלה שאלוניקי יע"א.

(לו) מהר"ר אברהם גאלנטי, הוא הקדוש מופלג בקדושה ככתוב בס' שבחי האר"י זצ"ל, והוא הי' מגדולי תלמידי רבינו מהר"ם קורדובירו זצ"ל, וחיבר ספר ירח יקר פירוש הזוהר, כי רבו פירושו כשמש בגבורתו והוא אור יקר והוא חיבר פירושו כמו ירח שמקבלת הארה מהשמש מנגה נגדו ולא נדפס, אך נדפס על ספר בראשית ספר זהרי חמה והוא קצור פי' הרב בספר ירח יקר וקצרו ותקנו מז"ה מהר"א אזולאי ז"ל כמ"ש כבר (עיין זהרי חמה). ונדפס ספר קינת סתרים ונקרא קול בוכים פי' הרב מהר"א הנזכר לאיכה כידוע. וי"א כי הרב מהר"א הנזכר אחיו של הרב המוסמך מהר"ם גאלנטי תלמיד מרן ז"ל המחבר שו"ת, ושמעתי מרב אחד ז"ל שקבלה בידו שהרב מהר"א הנזכר היה עשיר וכנה מממונו חצר מירון ששם ציון הרשב"י ור' אלעזר ור' יצחק זי"ע (ועיין אור החמה, אור יקר, זהרי חמה כ"ב).

רשב"י מצינו כזוהר שאמר יוחאי חברנא, וכן אמרי רבי יהודה בר אלעאי ורבי אלעאי תלמיד רבי אליעזר פ"ק דסוכה, ואם כן אין להוכיח מר' יפת דהוה ליה למימר ר' בנימין בר' יפת ואין להאריך. ובספר קורא הדורות כתב שהי' חכם חסיד מקובל תלמיד מהרח"ו ז"ל ושמו ר' יפת ע"ש דף מ"ב ע"א ודוק היטב כי קצרתי.

ובסדר הדורות דף קע"ה ע"ב מביא שחיבר כמה חבורים גדולים הר' יפת הלוי ע"ש.

[ועדיין לא הונח לנו מדברי הרב המבי"ט] דקפסיק ותני ומפי עצמו אמרה, ואלו הי' אומר משם רו"ל או שקיבל מקבלת רבותיו החרשנו, אבל הרב ז"ל כ' סחם כאלו הם דבריו מדעתו חו היא שקשה כמ"ש בעניותי לעיל, ועיין מה שכתבתי ע"ז בקונטרס יוסף אומץ סוף סי' י"א בס"ד.

איברא דיש מקום לצדד דודאי כך קיבל או יש סמך מחז"ל מאשר גזר אומר בפשיטות דאינו בכלל מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, ואגב שיטפיה לא אמר אומר עיקר מטרין ושרש הדבר, אלא שיקשה ממנהג העולם קראו בשמותם בניס יולדו אדם יפת מההללאל וכיוצא כמ"ש שם, ולא עוד אלא דיפת ומההללאל נמצאו בימי התנאים והאמוראים כאשר כתבתי שם.

וכלפי מה שצדדנו שהרב המבי"ט לאו מדנפשי' אמרה אלא קיבל זה מרכותיו ברם עיקר שרשוהי מרוז"ל, יש לתת טעם לדבר כמ"ש מז"ה בפי' המשנה כ"י פ"ג דנדרים והבאתיו אני הדל בכמה מקומות והוא מספרי המקובלים כי קודם דור הפלגה היו כל הנשמות כולן טהורות ובלתי טהורות יוצאות מאוצר א' ומדור הפלגה שנבחר אברהם אע"ה לחלקו ית' כל הנשמות טהורות של אומה ישראלית יוצאות מאוצר א' לבדם וכל נשמות ע' אומות מאוצר בפ"ע, ולזה אין ישראל בכלל בני נח וכן להיפך, ומה שהעירותי אני הדל בזה בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' מ"ו כבר ישבתי בקונטרס שמחת הרגל פסח דף י"ח ע"ב, ועלה בידנו דראשית תבואת ישראל הוא מאברהם אע"ה ואילך, ויש טוב טעם כי ילד יולד זה שמו אשר יקראו מזמן אברהם אע"ה ואילך דבו היה מתחיל שם עם ישראל.

נא. לא יקרא איש מזרעו את בנו יהודה ולא שמואל (סט), לא ידור רב בהידלבורג כי לא יארך ימים (ע). לא ידור כהן בריגנשבורג, ולא אלעזר, לא ידור איש באויגשבורג [לא ידורו איש ואשה (באויגשבורג) בעסטרייך אלא א"כ ילכו מן המלכות בכל שנה חודש], אשה מזרעו שילדה לא תאכל פעם ראשונה תרנגולת (עא).
נב. לא יגדל אדם עגלים הנולדים מבהמותיו (עב).

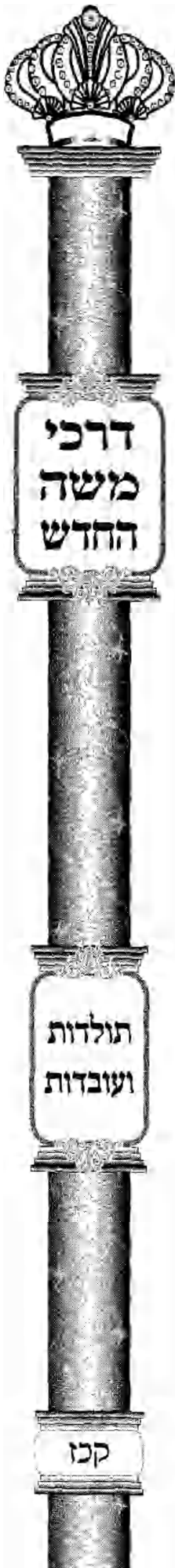
מקור חסד

סט) יעוין בסנים הס"ח סי' רמ"ד ורמ"ז ובהגהותי שם שמצינו כי השם גורם לטוב או להיפוך, אמנם יפלא אשר גזר רבינו על שמות יהודה ושמואל שמות המצויים בישראל בימות דור ודור משבטי יה ושמואל הנביא עד היום הזה בתקופות התנאים האמוראים הגאונים והפוסקים בלי הפסק, והנה בשו"ת שם אריה יו"ד סי' כ"ז כתב שלא רצה רבינו כי יקראו בשם אחריו ואחרי אביו הגדול, והביא כי כאשר דברו בועד ארבע ארצות מצוואת רבינו זו עמד הגאון מהרש"א ז"ל על רגליו ואמר אני מבני בניו של ריה"ח וזה שמי שמואל ושם אבי יהודה עכ"ל, וראה בשו"ת בית שערים מהגר"ר עמרם בלום יו"ד סי' קצ"ו שכתב דאפשר שאפי' לזרעו רק לדריה תיקן וכדאמרין בגטין ל"ו ב כי התקין הלל פרוזבול לדריה הוא דתיקן וכבר רמז ע"ז בנו"ב, או אולי רק עד שלשה דורות כמ"ש בב"ר ורש"י פ' וירא פס' אם תשקור לי ולניני ולנכדי וע' חו"מ סי' ל"ג ס"ב, וראה מש"כ הלאה בהערה ע"א.

ע) גם אזהרה זו מופלאה מאד אחרי שלא אסר ישיבת העיר הזאת על כל אדם מישראל וא"כ מה יעשה הקהל בלי רב ומורה הוראה, והנה הגר"ד אופנהיים בספרו שו"ת נשאל דוד [כת"י, ישנו באוסף הספריה ע"ש הרמב"ם פה תל אביב ת"ו] חלק אהע"ז סי' ל"ד בענין הגט שסידר הג"ר צבי הירש הענא רב בהידלבורג שנסתפק אי לכתוב היידלבערג או היידלבורג וכתב: לבי אומר לי שמעולם ושנים קדמוניות לא נתנו שום גט בהידלבורג כי בוודאי לא עברו על צוואת ר"י החסיד שלא ידור רב בהידלבורג כו', ומ"ש להתנצל מצוואת ר"י חסיד שעשה כנגדו מצאתי שני נוסחאות נוסחא א כתוב בו שאל ידור בו הרב ששמו שמואל בהידלבורג, ונוסחא ב סתמא שאל ידור הרב, ואף לפי נוסחה ב ראיתי כמה וכמה דברים שציוה רי"ח ופוק חזי מאי עמא דבר שאינם מקיימים אפי' דבר אחד, תמה תמה אקרא פירוקא לסכנתא, ואיך נכנסים בגדר הספק בחלוסי נוסחאות לומר שמא גרס וכתב שם משמואל ושאינו שמואל דחזי ביה מפנקתא יתירתא ורב גובריה ובפרט בעסק רבנות צריך לזהר טפי כדאמרין אוי לרבנות כו' ובוודאי חמירא סכנתא כי האי מאיסורא, ומה שכתב פוק חזי מאי עמא דבר שאינם מקיימים אפי' דבר אחד, מאי לתבן אצל הבר הנכנסין בלא בר איש בער ולא ידע ושומר פתאים ה' וכל איש הירא והחרד על דבר ה' נזהרים מאד בצוואת רי"ח ע"ד שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך ע"כ בכת"י, וראה בהגורן ח"א שהעיר כי מלבד הג"ר צבי הענא [שנתקבל אח"כ לאבד"ק שוואבאך ושם נתפס מפני קידוש השם משך עשרים וארבע שנים רצופות וראה דברי ימי ישראל בקורפלץ מו, לוונשטיין ע' קנ"ג] שימשו שם ברבנות גם הגאון ר' אייזיק מרגליות מפויזן ועוד, ובכלל מופלאה היא גזירה לדורות עמ"ש"ב בסנים הס"ח סי' תכ"ד וראה בהערה הסמוכה.

עא) גם כל אלו האזהרות מופלאות בחוכנן ובסגנון דהול"ל לא ידור כו' מי ששמו אלעזר, כן אשר נקט לא ידור איש ואשה באויגשבורג, ולא נקט הסגנון הרגיל בכל מקום לא ידור שום אחד מישראל באויגשבורג וכדומה, לכן היה נראה כי אלו הצוויים לא היו רק לזרעו ולזמנו כי אם יתר מכן היו פרטיים לאישים יודעים בני זמנו ומשפחתו ורבינו הזכיר כל אחד בשמו אך אח"כ החסירו המעתיקים את השמות, לדוגמא רבינו צוה לא יקרא איש פלוני [קראו בשמו אך המעתיק החסיר השם ורמז אך שהיה האיש ההוא מזרעו של רבינו] את בנו לא יהודה ולא שמואל, יתכן שלא חפץ שזה האיש יקרא את בנו בשם יהודה כשמו או בשם שמואל כשם אביו ולא נשא לו פנים אם כי היה מזרעו, כן אמר לא ידור רב פלוני בהידלבורג [ולהנוסחה "ששמו שמואל" ר"ל פלוני ששמו שמואל שהיה ידוע להם] כי לא יאריך ימים, ולא ידור פלוני כהן בריגנשבורג, ולא אלעזר פלוני, כן לא ידורו פלוני ופלונית באויגשבורג, ועוד צוה כי אשה פלונית [והמעתיק השמיט את השם רק רמז שהיתה מזרעו] שילדה לא תאכל פעם ראשונה תרנגולת, כל אחד כטוב טעמו וכחכמת האלהים אשר בלבנו.

עב) ע' חו"מ סי' ת"ט אין מגדלין בהמה דקה בא"י כו' וראה הלאה אזהרה הבאה.

סיפר המהר"ם שי"ק זצ"ל^{רב}, שמרן החתם סופר זצ"ל רצה להשתדך עמו ולא חש לזה לשני השמות דחתן וחותנו יהיו שווים^{רב}. אמנם פעם אחת התיר מרן [החתם סופר] זצ"ל זאת בפרעשבורג לבן רבי שמעון פאפא ונפטר החתן בשנה ראשונה רח"ל. [והנה הגאון הרב חתם סופר לא חש לזה לאחר מיתת חמיו (עיין תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ז, העתקת השאלה ותשובה מהמחבר, אל הגאון מו"ה רבי משה יערוויץ זצ"ל אב"ד פרוסטיץ, שהוא היה חמיו הראשון דמרן), וגם רבו לא קפיד עליה כי אם על היות האשה גדולה בשנים ממנו, כמבואר בחוט המשולש הנקרא עץ אבות. ובוודאי היה טעם מרן שלא חשש בזה ורצה להתחתן עם המהר"ם שי"ק, באשר כבר בבחרותו היה תלמיד חכם עצום, וכסברת הנודע ביהודה (אהע"ז תנינא סימן עט) דלגבי צורבא דרבנן שומר מצוה לא ידע דבר רע]. (אות צה)

חותנו המהר"ם שי"ק זצ"ל אמר אליו, שהעיקר כשרוצים

רכב. בספר "זכרון למשה" כתב הר"י ווייס ז"ל שכן סיפר לו דודו ה"שאלת יעקב" זצ"ל, וציין שם לשו"ת נודע ביהודה מהדר"ת אהע"ז סימן עט שבכא להתחתן עם צורבא מרבנן שומר מצוה הוא ולא ידע דבר רע.

רכג. בתולדות רבינו שבתחלת ספרו על פרקי אבות הביא, הסיבה שלא בא לידי גמר, שמעתי יש אומרים מחמת שיווי השמות שהיה להם, ויש אומרים שרבינו זצ"ל כבר הכטיח לדודו שיקח את בתו לאשה ורצה לקיים את דיבורו. עיי"ש. וידוע שזקני ה"חתם סופר" זצ"ל לקח לבתו מרת שמחה ע"ה לחתן את הגה"צ רבי משה טובי' לעהמן זצ"ל, שבתחילה היה שמו משה בלבד כשם החתם סופר, ואחר התנאים אמר החתם סופר לבנו בעל מכתב סופר זצ"ל שיאמר לחתן שיוסיף לעצמו שם. (ראה אודות זה ב"אגרות סופרים" כתבי רבי שמעון סופר מכתב כד, ובספר רבי עקיבא ותורתו בילקוט אגרות, אגרת לד בהערה שם, וראה אגרות סופרים כתבי החתם סופר מכתב כה).

צוואה כג

**לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו,
או שמו כשם חמיו^(ט). ואם נשאה, ישנה
שם אחד, אזלי יש תקוה.**

א. האם ציוה כן לכל העולם

בשאר הצוואות שכתב רבינו, כתבו הרבה פוסקים שציוה כן לזרעו בלבד^(ז). ויש שכתב^(א) דאף צוואה זו כן היא לגבי חתן וחמיו ששמותיהם שווים, ומי שאינו מצאצאי רבינו, אינו צריך להזהר בזה. אמנם בנישואי כלה וחמותה ששמותיהן שוות, כתבו הרבה פוסקים^(ב) דאינו כן, אלא ציוה כן לכל העולם^(ג).

הערות והארות

הנוב"י הכריע, דציוה כן לזרעו בלבד, ומי יבוא אחר המלך. ומ"מ כיון דמורגל בפי הבריות דיש ליזהר כן אף למי שאינם מזרעו, והדבר סכנה. וטעמם הוא, מפני דכל העולם אינם יודעים מסברתו של הנוב"י, ובדבר הרגיל בפי הבריות שהוא עלול להזיק, יכול הדבר להזיק, אף אם אין בו להזיק מצד עצמו, אלא מפני דיבורי בני אדם, כיון דגופות החלשים יתפעלו מדיבורי בני אדם, וכפי שכתב הכסף משנה (איסורי ביאה כא, א) לענין דין נישואי קטלנית, עיי"ש. ולכך יש ליזהר בדבר, ומסיים דכן כתב אליו הגה"ק מהרי"ש משינאווא זצ"ל, דיש לאסור אף לכל העולם.

בג) בעטרת חיים ח"ב מביא בשם האדמו"ר רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב זצ"ל שהעיד על זקינו הרה"ק מהורנוסטייפל זי"ע, שהיה נוהג בעת שהיה עושה מי שבירך לקרוא שם לבת הנולד, היה מהרהר טובא

בט) בשמירת הגוף והנפש (סי' קס"ט הערה כ"ה) מביא, הא דכתב רבי אפרים זלמן מרגליות בעל שו"ת בית אפרים בסוף הקדמתו לספר מעשה רוקח, דרבינו אליעזר מחבר ספר זה היה בנו של רבינו יהודה בן קלונימוס ממגנצא, שהיה חתנו של רבי יהודה החסיד. ואם כנים דבריו, הרי דחתנו של רבינו יהודה החסיד שמו היה רבינו יהודה כשם חמיו, ופלא על האחרונים שלא העירו מזה.

ס) עיין לעיל צוואה כ"ב מה שכתבנו אריכות דברים בזה.

סא) כ"כ בשו"ת נוב"י (שם).

סב) כ"כ בשו"ת צמח צדק ליובאוויטש (סי' קמ"ג) ובפסקי דינים (יור"ד סי' קט"ז) בשם זקינו בעל התניא בשו"ת דברי חיים (שם) ובשו"ת זכרון יהודה (ח"ב סי' קמ"ט). ובשו"ת חלקת השדה (סי' כ"ה) מביא, דמעיקר הדין הא